

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

NIONDE ÅRGÅNGEN.

Fjerde häftet.

Innehåll:

	Pag.
XXIX. Qvinnan och »jordbrukets betryck». Af <i>O. E.</i> . . .	193.
XXX. Något från våra grannar. VII. Små bref från Finland. 2. Af <i>Elisa</i>	203.
XXXI. Tankar om vår tid. Af <i>en aftiden</i> , med förord af <i>Esselde</i>	209.
XXXII. Konungens sven. Poem af <i>T. K.</i>	225.
XXXIII. Teckningar af det forna Upsalalifvet. Israel Hwasser. 2. Af <i>T. K.</i>	227.
XXXIV. Vår lektyr. 3. Miss Braddon och George Eliot. Af <i>Erika</i>	232.
XXXV. En glad själ. Genrestycke efter fransyska skolan. Af <i>Esselde</i>	247.
XXXVI. Den praktiska hushållsskolan i Göteborg	255.
XXXVII. Öppen Talan. Genmåle af <i>L—l—</i> , med anledning af artikeln »Om vårt tjänstefolk»	256.

STOCKHOLM,
REDAKTIONENS FÖRLAG.

 Häftet utdelas den 30 Augusti.

XXIX. QVINNAN OCH »JORDBRUKETS BETRYCK» *).

Jordbruket är betryckt. Jordbruket behöfver hjälp. Jordbrukarens ställning blir allt sämre och sämre. Ett, två, tre missväxtår . . . och hela vår annars så prisade materiella utveckling, hela vårt nationella bestånd, hotas af oberäkneliga faror.

Så ropas det öfverallt, mer eller mindre ängsligt, i bygderna, allt medan »penningemenniskorna» äro mycket förtröstansfulla. Det må nu vara, såsom många vilja göra troligt, att det är »skrik» det der, sådant som i Esopi fabel om gossen och vargen, och att litet tålmod är allt hvad som egentligen behöfves, tålmod och arbete alltjemt. Det må vara, att det blott är en öfvergående kris, hvars både orsaker och utgång redan låta sig med en viss sannolikhet beräknas. Men *allmänt* blir dock ej ett sådant rop som detta och icke heller blir det så allvarligt som det onekligen är, utan att det förtenar både allmänt och allvarligt behjertande.

Man håller sig tillsvidare för det mesta till lagstiftningen såsom den der, hos hvilken orsakerna och, i samband dermed, äfven botemedlen böra sökas. En mera omfattande blick öfver odlingens historia låter en dock förmoda, att *sedden, uppfostran* äfven hafva sin betydelse i detta fall.

Så länge seden gjorde jordbruket till ett mindre aktadt yrke, så länge detta följaktligen lemnades att bedrifvas af okunniga arbetare, så länge den »bildade» jordegaren, upptagen på andra håll af konventionelt mera aktade saker, inskränkte sin befattning med sin egendom till att utan vidare taga emot den ringa behållning, som medelst okunniga arbetares svett och möda frambringades, så länge gick jordbruket föga eller intet framåt.

*) Med nöje ha vi emottagit denna tänkvärda uppsats i ett ämne, hvilket synes ha blifvit samtidigt bragt å bane i Frankrike, (se Magazin pittoresque för 1867) i Norge (Illustreret Folkeblad 1866) och hos oss. I Frankrike påyrkar man upprättande af landtbruksskolor för qvinnor så väl som män. I Norge vädjar man hufvudsakligen till *hemmet* och hoppas att derifrån ett allännare intresse för jordbruket och ett villigare deltagande i dess arbete skall spridas bland landets döttrar. Vår svenske förf. åter tar för samma ändamål *Hemmet och skolan* (den högre folkskolans) *förenade krafter* i anspråk, och detta, såsom oss synes, med rätta.

En blick på vårt jordbruks historia bekräftar detta. Eller hvilka äro väl orsakerna till att så många millioner i jordegendom gått ur vår förr så rika jordegande adels händer? Är det väl endast reduktionen som förklarar detta? Men hela sjuttonhundratalet och äfven vårt århundrade... hvad är det väl som gjort, att vår jordadel derunder så betydligt reducerats? Ligger icke förklaringen dertill hos denna adel sjelf? Ligger den icke deri, att denna adel satte »äran» öfver arbetet i stället för *uti* arbetet och i de kunskaper, som mer än allt annat förmå göra arbetet på en gång aktadt och vinstgifvande?

Förhållandena hafva i de sista årtiondena tagit en allt bestämdare riktning till ett bättre. Jordbruket blir med hvarje år ett af *alla* klasser allt mera aktadt yrke, »grefvar och baroner» genomgå kurserna vid landbruksinstituterna jemte bondens och de öfriga näringsidkarnes söner.

Detta gifver trygghet nog för att jordbrukets närvarande betryck är öfvergående.

Fullkomligt öfvervunna äro dock farorna icke. En af de största ligger i *begäret efter hastig, lätt förvärfvad vinst.*

De nya samhällsklasserna vilja rikta sig *hastigt*, dels för att hastigt komma till oberoende och njutning, dels ock för att kunna använda penningpåsarne till ankaren vid betryggandet af deras nya »maktställning». Det må nu vara sannt, att den spekulationslusta, hvarför man velat anklaga det jordbrukarslägte, som gynnades af femtitalets plötsligt lyckliga sammanträffanden, icke haft så mycket att betyda, som man velat tillskrifva den. Men den *allmänna* spekulationslustan, detta allt mer omkring sig gripande begär att hastigt och lustigt förtjena mycket pengar, är så mycket sanare och farligare. Jordbruket *kan* icke gifva hastig vinst, liksom icke heller de mångfaldiga kunskaper och den mångsidiga erfarenhet, det ovilkorligen förutsätter för att blifva vinstgifvande, hastigt förvärfvas. Men man torde icke sakna anledning att befara, att vår nya unga jordbrukareklass liksom saknar litet tålmod. Den har vid landbruksinstitutet kanske — vi säga endast kanske — lärt sig en hel mängd goda saker på bokvägen; men den noggranna beräkningen, denna beräkning, hvaraf endast erfarenheten är rätt mäktig, den låter sig icke så lätt vinnas. Så komma oberäknade förluster. Man hade haft det bättre, om man såsom hela

verlden, »gjort i» pengar i stället för i jordbruk; och så mister man tålmodet; — och en jordbrukare får *aldrig* förlora tålmodet. Sådan synes oss en af farorna vara.

En annan fara gäller — arbetskrafternas ordnande, tillgodoseende, uppfostran. Det är om denna vi här egentligen ville yttra några ord.

En jordbrukare, liksom hvilken annan yrkesman som helst, må vara aldrig så kunskapsrik, erfaren, skicklig, han må kunna beräkna huru väl som helst, det blir dock honom omöjligt att undgå förluster i smått, som tillsammans utgöra ett svårt afdrag, så länge hans arbetare och arbeterskor sakna kunskaper och öfning, samt det lif och den lust i arbetet som kunskaper och öfning verka.

Landtbruksskolan har nu blifvit inrättad för att åstadkomma ett bättre i detta fall, och folkskolan har börjat förse landtbruksskolan med allt bättre och bättre arbetare-ännen.

Men landtbruksskolan är endast till för det manliga släktet. För kvinnan är i detta fall hittills endast en och annan mejeriskola i de sista åren uppsatt.

Sådan uppfattningen af kvinnans rätt och pligt till andel i arbetet här i världen hittills varit, och sådan *sed* i följd deraf varit i detta fall, har väl också icke mera kunnat göras än som gjorts. Jordbrukaren har icke frågat efter kvinnans arbetsskicklighet i landthushållningsvärf, annat än för så vidt det gällt de sysslor, dem hon kunnat sköta medelst den praktik, som på den gamla vägen vunnits. Det var först det nya uppslaget i mjölkhushållningen, som visade *nödvändigheten* af mera kunniga mejeriförestånderskor, och straxt bildades ock de nämnda mejeriskolorna.

Men — äfven utan att glömma den gamla lagen, enligt hvilken *tillgången* bestämmes af *efterfrågan* — torde det dock icke vara olämpligt att, med anledning af jordbrukets närvarande kritiska förhållanden, egna några ögonblicks uppmärksamhet åt kvinnans ställning till landthushållningen.

I torparens, i bondens hushåll var kvinnan alltid halfva arbetsstyrkan, och hon är det än i dag, der nemligen icke bonden blifvit eller är på väg att blifva herre i en viss gammal dålig mening, i hvilket fall hustrun naturligtvis måste bli fru och döttrarna mamseller (eller kanske fröknar) och

för att göra rätt för titlarne, deltaga så litet som möjligt i arbetet, åtminstone då någon ser det.

Ännu är emellertid bonden bonde och, sedan den nuvarande sociala krisens små förvillelser genomgåts, är det äfven att hoppas, att han skall förblifva det, d. v. s. förblifva en fri, sjelfständig odalman, den der aktar och ärar sitt yrke och icke vill byta ut det mot något annat i verlden, äfven om han alltmer tillegnar sig herremannens kunskaper och bildningen kommer att slå ut både inomhus och utomhus hos honom. Hos den sjelfständiga jordbrukaren af gammal bondeslägt är det sålunda att hoppas, att den gamla seden, om äfven förädlad genom den allmänna bildningens småningom genomgripande inflytelse, skall fortfarande bestå och qvinnan sålunda der, framgent som förr, deltaga i allt det arbete, som lämpar sig för henne. Finner han så en gång döttrarna likaväl som sönerne behöfva en undervisning, som kan sätta dem i stånd, att med begrepp om orsak och verkan eller, med det numera allmänt gängse uttrycket, rationelt, bedrifva sitt arbete, så skall han helt visst icke underlåta att drifva igenom sina önsknningar om skolor för flickor, der sådana kunskaper kunna erhållas.

Det torde väl också icke dröja särdeles länge, innan det kommer derhän. Det må för närvarande se hur betänkligt ut som helst med ståndscirkulationen, nedifrån betraktad; med det »halfherre» och mamsellväsendet, som till skada för den allmänna hushållningen påstås vara i tilltagande och som, om det vidare griper omkring sig, lätt nog skulle på fåfängans marknad kunna slumpa bort gårdarne och förmögenheten, — vår gamla sunda bondeklass skall dock helt visst icke låta det gå bakut på *den* vägen. Den nya kommunalverksamheten och de nya formerna för det medborgerliga lifvet skola säkerligen, om så behöfves, föra bonden till besinning och drifva honom att sätta sjelfständigheten, som beror på god hushållning, öfver den narraktiga fåfängan. — Redan sätta allt flera och flera af medelklassen och de så kallade högre klasserna sin ära i arbetet — i den sjelfständige jordbrukarens icke minst; och den strömmen uppifrån skall möta den der rörelsen nedifrån och vi skola sålunda bli — bönder allihop, såsom den bekante norske storthingsmannen Ueland en gång påstod alla voro i Norge. Och så skall det nog komma till en skolundervisning, enligt den

sålunda bildade nya jordbrukande arbetsadelns behof. Det må dröja årtionden, — det är dock endast en tidsfråga.

Men under tiden — bör ingenting göras för qvinnans uppfostran med afseende på landthushållningens behof af hennes insigt och arbetskraft? Är den uppfostran, den undervisning, som för närvarande består henne, den rätta med afseende på det behofvet?

Frågan synes måhända vid första påseendet icke så litet otidig, förtidig, eller hur, min läsare?

I en tid, då qvinnan ännu icke ens kommit sig in i den art af odling, som synes ligga närmast till för henne, dels med afseende på de ringare fysiska krafter den i flera fall fordrar, dels med afseende på den smak, hvarpå den hos sina idkare gör anspråk, nemligen *trädgårdsodlingen*, — att i en sådan tid väcka fråga om qvinnans uppfostran med afseende på landthushållningen, det låter ju liksom litet befängdt? När trädgården med sina blommor och frukter och sitt vexlande form- och färgspel icke kunnat locka mer än en och annan kvinna till att söka förvärfva de specialkunskaper, som ett verksammare deltagande i den odlingen förutsätter, huru vill man rimligtvis komma fram med den satsen, att det borde göras något för hennes uppfostran med afseende på landtbruket i allmänhet, detta landtbruk, som ju knappast kan nämnas utan att qvinnan, den »bildade» åtminstone, rynkar på näsan? Det erinrar ju icke om blomsterdoft och fogelsång, men i stället om ladugårdslukt och gödselstackar.

Och likväl — hvar finnes det ett ädlare, ett rikare värf än landtbrukarens? Det gifves ju knappast någon vetenskap, med hvilken icke hans arbete, hans ställning sätter honom i beröring. Menniskor, djur, växter... öfverallt framstår för honom det stora förädlingsproblemet, fordrande för dess lösning hans medverkan.

Och qvinnan, om hon vill rätt fylla sin plats i det landtliga hemmet... skulle hon icke sätta sin stolthet, sin lycka i att jemte mannen tillegna sig de kunskaper, som denna plats äfven af henne fordrar? Skulle hon vilja lefva der instängd i sin förmaksokunnighet om den verld, som rör sig omkring henne!

Ingen fara, skall man svara; blir man kung, så blir man nog royalist; blir jag en landtmans hustru, så nog blir det

en »landtloffa» af mig. Men det kan vara tids nog att gräfvad ned sig då. Och för resten... landthushållningen sköter nog min man, och inspektor och rättare och de ja och husmamsell etc. etc.

Vi skola icke här fortsätta ett sådant samtal. Det är icke vår mening, att qvinnan i något enda fall bör göras till man. Vi hafva här endast velat antyda, att en rätt hushållning och en rätt förkofran icke gerna låta sig tänka, utan en upplyst samverkan mellan man och qvinna. Det må vara sannt, att både hushållning och förkofran gått sin gång, utan att den bildade qvinnan annat än i undantagsfall deri ingripit annorlunda än såsom maka, moder, matmoder, husmoder. Men detta hindrar oss icke att påstå, att om qvinnans uppfostran och undervisning, mer än som hittills skett, ställdes på att bereda henne för en framtida medverkan i den rationella hushållning, som fordrar en icke obetydlig insats af ordnad sakkunskap och isynnerhet naturkunskap, — så skulle den allmänna förkofran derpå vinna.

Men detta är ju något, som redan sker, skall man åter invända. Undervisning i naturvetenskaperna meddelas ju nu i alla skolor. Eller skulle vi kanske vilja, att man meddelade denna undervisning med tillämpning särskildt på jordbruket?

Nej bevars, icke i den första allmänna skolan eller folkskolan, icke i den första afdelningen, — ehuru jag icke kan inse, att ju icke redan i dess andra afdelning en sådan undervisning, som den, hvartill *Berlins* förträffliga lärobok med dess tillämpningsvinkar kan och bör gifva anledning, är vida bättre än denna »rent vetenskapliga» namnkunskap, som annars allmänt bedrifves i våra skolor.

Nej, skolan må vara en allmän skola i alla meningar; och jag vill alltså icke, att man börjar drifva undervisning i specialkunskaper i förtid, framförallt icke att den skall drifvas på bekostnad af de allmänna förmögenheternas, känslans, föreställningens, viljans, åskådningens och kunskapsförmågans uppfostran. Men jag ville dock, att ingen meniskas, vare sig gosses eller flickas, allmänna uppfostran skulle anses vara afslutad, utan att hon lärt i någon mån inse kunskapernas samband med lifvet och dess förnämsta verksamhetsarter. Jag ville alltså, att modernäringen framstode för alla såsom ett af de högsta och ädlaste värf, hvori det vore en lycka och

en ära för hvem som helst att i sin mån deltaga, om fallenhet och omständigheter skulle dit leda ens vägar. Jag ville, att man vid utträdet från skolan skulle vara eldad af lust till hvarje nyttig och ädel verksamhet, och att bland alla slag af verksamhet odlarens skulle gälla såsom ett af de förnämsta. Jag skulle vilja, att denna verksamhets samband med fosterlandets bestånd djupt och allvarligt skulle ha låtit sig erfaras hos hvar och en, och att sålunda ingen flicka funnes, som icke skulle räkna det för en ära och en lycka att bli förenad med en sjelfständig odalman, för att med honom samverka för fosterlandets förkofran medelst tillgodogörande af ett rikligt och sundt kunskapsförråd.

Det är, för att *alltid* upprepa detsamma, för mycket sken och flärd i vår allmänna uppfostran. Det är denna så kallade »högre kultur» med dess lumpna franska glosor och »litet af hvarje» i hvarjehanda kunskaper utan samband med lifvet och dess *gerning*, som mer än något annat hämmar vår utveckling, som gör qvinnan till ett vegeoterande i stället för ett verksamt väsende och som gör den så väl behöfliga samverkan mellan våra män och qvinnor omöjlig eller ytterst svag. Må vara att det blir bättre med hvarje dag i detta fall, — det behöfves dock ännu, att man allvarligt yrkar på en uppfostran, som sätter *lifvet* och dess vilkor öfver *skoltheorierna* och den tomma bokhögfärd, hvartill denna ledt.

Äktenskapet blir allt omöjligare, ropas der på många håll. Det blir för dyrt, om detta flärd- och skenväsen får fortgå som hittills. Man måste gifta sig till pengar, för att det skall bära sig att lefva gift; flickan måste sjelf bestå egendomen, hvarpå man skall kunna underhålla henne, såsom denna den »högre kulturens» fina blomma egnar och anstår.

Det der må nu vara ett rop i fåvitsko inom den högre bildade stadsverlden af dessa män, som just sjelfva i så hög grad bidraga att göra qvinnan till hvad hon är. Men det kan dock aldrig betvivlas att icke isynnerhet vår modernäring skulle vinna betydligt om qvinnan, mer än hittills varit fallet, komme att betraktas såsom ämnad att med sina kunskaper och sitt arbete vara mannen *en hjälp*. Ty behöfver mannen mångsidig kunskap för att rätt styra och ställa, så behöfver qvinnan det knappast mindre, om hon rätt skall

fylla sin plats; och god, verklig kunskap är ett säkrare och ädlare kapital än penningehemgiften.

Det skulle icke fallit oss in att komma fram med dessa allmänsatser, som i det hela taget passa för alla tider, om icke de närvarande förhållandena särskildt framkallade dem. I de tider, som förestå, komma utan tvifvel allt hårdare strider att kämpas mellan *penningen* å ena sidan och *arbetet* å den andra. Qvinnan har hittills nog mycket vägts på penningevågen, och detta äfven inom bondeverlden. Det torde vara tid på, att hon komme att vägas äfven på arbetets och de redbara kunskapernas våg. Arbetet fordrar nu mera uppfostran och mera kunskap än någonsin. Samhället må se sig om, att det för den högre kulturen icke lemnar den allmänna odling ur sigte, som skall underhålla, icke blott den beprisade högre kulturen utan äfven det allmänna nationella sjelfbeståndet. I en sådan tid blir frågan om qvinnans rätta uppfostran och undervisning af omätlig betydelse.

Hvad jag alltså *särskildt* önskade med afseende på den »bildade» qvinnans förhållande till landtbruket, det är, att en och annan högre folkskola för flickor komme till stånd, der den unga qvinnan kunde inhemta nödiga kunskaper med afseende på det landtliga hushållets behof, — och der naturvetenskaperna, (naturlära så väl som naturalhistoria, fysik, kemi, zoologi, entomologi, botanik), blefve föremål för en undervisning med praktisk tillämpning så långt tillgångarne medgäfvæ.

Det finnes utan tvifvel många qvinnor i den ställning, att de genom tillfälle till en sådan undervisning skulle kunna förvärfva sig en god utkomst och blifva jordbruket till oändligt mycket gagn, — qvinnor, som, uppfostrade på landet, skulle i följd af en dylik redbarare undervisning blifva skickliga till öfvertagande af hvarjehanda arrenden och framförallt till ett rationelt bedrifvande af hushållets gerning, hvars lyckliga utförande i så hög grad beror af en rätt tillämpad naturkunskap.

I alla tider hafva en del egendomar skötts af qvinnor, ogifta eller enkor, som på grund af omständigheter, af böjelse för fädernas yrke eller af kärlek till den ärfda torfvän, kommit att öfvertaga gårdar eller arrenden af dylika. Betydliga äro utan tvifvel de penningeförluster, som dervid gjorts af qvinnor, hvilka endast haft slentrianen till rätte-

snöre eller måst bero af förvaltningsbiträden, hvilkas insigter och förmåga de icke alltid förstått att bedöma. Betydliga äro ock de kraftförluster, som uppstått, då i följd af en uppfostran till sken och flärd, gårdsegarinnorna inskränkt sin verksamhet till mottagande af årsinkomsten i stället för att med lif och själ hängifva sig, dels åt sjelfva odlingen och hushållningen, dels ock åt det deltagande i det allmänna uppfostringsvärf, som borde anses vara ett af den landtliga husmodrens och jordegarinnans ärorikaste och mest välsignelsebringande uppgifter.

Den tid som är och de som komma skola nu utan tvifvel, liksom de gångna tiderna, finna många gårdar i händerna på qvinnor, liksom den inre hushållningen alltid kommer att så förblifva, — denna inre hushållning, som fordrar nästan lika mycken insigt och lika mycket vetande, som den yttre. Skola dessa qvinnor nu sakna tillfälle till sådan undervisning, som göres dem behof? Skall en sådan bestå endast det manliga släktet...?

Vi hafva redan tvenne landtbruksinstitut och en mängd landtbruksskolor för män. Skulle då icke den allmänna skolan för qvinnan genom en god tillämpningsundervisning anses böra i någon mån ersätta dylika skolor för henne? Eller är landthushållningen ett yrke, som bör af qvinnan helt och hållet öfvergifvas? Har hon der ingen annan plats än såsom mejerska och ladugårdspiga?

Men hvarför då icke hellre rent af föreslå en landtbruksskola för qvinnor, skall man fråga.

Ack! vi hafva ännu långt dit; och det vore att önska, att sådana inrättningar aldrig komme att behöfvas. Uppfyller blott den högre flickskolan på bygden, när den en gång kommer till stånd, sina skyldigheter i den riktning som här ofvan antydts, så vore allt hvad som i skolväg kan önskas för det ifrågavarande ändamålet vunnet. Den kunskapsrika, erfarna jordbrukarens hushåll blir då föröfrigt den rätta landtbruksskolan, eller tillämpningsskolan för qvinnan.

I Skottland har den erfarne farmerns gård hittills varit och är ännu den enda landtbruksskolan, äfven för män. Man skulle kunna säga att der finnes lika många goda sådana skolor, som det finnes skickliga farmers. Möjligen skola vi ock en gång hinna dit. Ätminstone är det att önska. En

gång der, skola vi icke behöfva några särskilda landtbrukskolor hvarken för män eller qvinnor.

Men antaget således, att någon särskild sådan skola för qvinnor aldrig skall komma att anses lämplig eller nödig — låtom oss dock på allvar besinna, *om icke kvinnans allmänna uppfostran och undervisning, äfven med afseende på landbrukets behof, behöfver bättre tillgodoses än hvad för närvarande sker; låtom oss med uppmärksamhet möta de förslag till allmänna flickskolor, hvilka nu äro i görningen, och låtom oss slutligen alltjemt påyrka alla elementära skolors utveckling i en riktning och en omfattning, hvarigenom man skall kunna tillfredsställa äfven jordbrukets behof icke blott af arbetare utan äfven af arbeterskor, alla lifvade att betrakta och bedrifva allt slags arbete icke såsom en hård pligt utan såsom en glädje, en lycka och en ära.*

Ty hvad slutligen den bildade, i ekonomisk måtto lyckligt lottade husmodren på bygden beträffar, hon, som icke anses behöfva i vanlig mening arbeta för sitt uppehåll eller tjena, — äfven hon behöfver dock dylika redbarare kunskaper, för att rätt kunna fylla sin plats och för att i så rik omfattning som möjligt få erfara glädjen af att *behöfvas* och att kunna medverka till gemensam trefnad och förkofran. Det måste alltid för en tänkande qvinna kännas pinsamt att lefva midt uppe i bygdens lif, utan att med *upplyst* deltagande kunna följa det rika arbetslif, som dagligen rör sig omkring henne. Utan kunskap om den natur, hvaraf hon omgifves, huru skall hon icke ofta känna sig onyttig, mången gång öfverflödig, der hon annars kunde gagna så oändligen mycket! Hon ser dessa fattiga qvinnor på godset af okunnighet illa sköta hvad de hafva under händerna, hon skulle vilja bistå dem med råd och dåd, — men hon saknar sjelf därför nödiga kunskaper. Hennes egna barn fråga och fråga, än om ett, än om ett annat, under deras vandringar i trädgården eller i skog och mark, bland foglar och blommor och insekter och under intryck af de ständigt vexlande naturföreteelser, hvilkas förklaring endast naturkunskap förmår gifva; — och hon skall förblifva stum vid dessa frågor eller gifva svar, som minst tillfredsställa henne sjelf. Skall hon icke under sådana förhållanden inom sig klaga öfver en försummad uppfostran. Skall hon icke, då hon hör sin man klaga öfver »jordbrukets betryck», känna, att det råder ett

okunnighetens betryck, som icke är mindre, som icke är ett tillfälligt utan ett kroniskt ondt och såsom sådant, i längden kanske icke är mindre förlustbringande än det, som beror på tillfälliga konjunkurer.

Man skall möjligen svara, att sådant kan hjälpas genom sjelfstudier vid hvad ålder som helst. Hvar och en som erfarit, i hvad förhållande kunskapen står till ungdomen, skall dock helt visst icke undanskjuta frågan med en sådan invändning. En illa använd ungdom eller en flärdfull uppfostran hämnar sig alltid på ett eller annat sätt. Den husmoder på bygden, som rätt skall uppfylla sin plats och sina fordringar på sig sjelf, har sannerligen icke mycken tid öffrig till elementarstudier.

Hur som helst, hvilken ställning qvinnan på bygden och i hushållet än må intaga, skall hon alltid lida af sin okunnighet, om hon ej erhållit en god elementarundervisning. Hela landet skall lida deraf och icke minst *jordbruket*.

O. E.

XXX. NÅGOT FRÅN VÅRA GRANNAR.

VII.

Små bref från Finland.

Ni säger, att ni har haft glädje af det finska folkskolelärare- och lärarinneseminariums utställning af teckningar och handarbeten på expositionen i Stockholm och jag måste tillstå, att ni icke skulle kunnat säga mig något angenämare än detta. Vårt seminarium, det är en stråle af ljus i våra skogars dunkel, det är den institution, vid hvilken vi fästa våra gladaste framtidförhoppningar, hvilken vi blott älskande granska samt granskande älska allt mera.

I inrättandet af ett folkskolelärare- och lärarinne-seminarium se vi en borgen för att upplysningen ej mer ens hos oss anses såsom enskildas företrädesrättighet, utan såsom ett gemensamt, alla menniskor tillkommande, godt, icke anses såsom den fackla, hvaraf skenet borde belysa blott de utvaldas stigar, utan såsom det himmelens ljus, som icke vill blifva doldt under en skäppa, utan skall utgå till alla folk.

Att man äfven hos oss tänkt på folkets uppfostran till sedlighet genom upplysning, som ju icke är något annat än sanningens utbredande, härrör naturligtvis deraf, att stunden, då folket fordrar upplysning såsom ett själsbehof, är kommen nu; ty icke tillfälligt utan organiskt nödvändigt utvecklar sig folkens lif. Tillgöranden, som ej betingas af folkens inre behof och af tidens allmänna anda, skola, så välmenta de än kunna vara, framkalla endast vattenskott, utan kraft att alstra blom och frukt. Ingen, som närmare känner det finska folket, skall kunna tro, att detsamma ej åtrår upplysningens ljus, att det skulle bäst trifvas i okunnighetens skamliga linda, detta folk, som redan i mythen lät sin Kullervo sönderslita sina lindor med förakt. Likväl hör man farhågor yttras, huruvida de män och qvinnor, som nu förbereda sig att såsom upplysningens bärare utgå bland Finlands folk, skola finna en verkningskrets. Detta bekymmer har sin grund i den betryckta affärsställning, hvaruti landet befinner sig och som tvingar det till en så hård kamp för den materiella bergningen, att det i närvarande stund knappast har rådrom för någon annan tanke, än för den på dagligt bröd. Då det en gång genomgått denna kris, skall det nog minnas att — människan lefver ej af bröd allenast. Då kommer det an på att upplysningens befordrare veta att gripa verket an visliga, att de förstå att iakttaga folkets bildningsgrad, dess större eller mindre råhet, dess stämning och graden af dess mottaglighet.

Fransmannen kan ej behandlas såsom engländaren, icke finnen såsom schweizaren. De finnas, som anse att man är temmeligen hugad att ställa och omställa våra läroverk, blott för att få dem på utländsk fot, samt att man ännu dervid, med förbiseende af grannländerna, hvilkas förhållanden mest öfverensstämman med våra förhållanden, vandrar så långt ut efter vatten, som möjligt. Att man, hvad folkskolelärare- och lärarinneseminariet beträffar, ömsom hoppas och fruktar samt, innan det ännu hunnit utsända någon lärjunge, till och med klandrar, bevisar blott, att intresset för detsamma är stort och lefvande, samt att till och med vår välbekanta sömnaktighet i någon mån viker för den morgonfriska vind, som går igenom tiden.

Efter denna lilla inledning går jag att meddela några

intryck från ett besök i Jyväskylä och i seminariet derstädes.

Den lilla staden har sedan mitt besök blomstrat i tvenne vårar, men alla här bifogade siffror äro hemtade från tidningarnes senaste uppgifter, och gälla således för den dag som är.

Till den lilla staden Jyväskylä, belägen i Finlands hjerta, Tavastland, och liggande på Jyväsjärvis norra strand, hade jag företagit en utfärd, väl äfven för att på närmare håll göra mig bekant med seminariet, men också för nöjet af en liten ångbåtstur på den ståtliga Päijänä, som med sin längd af 18 mil och en bredd af 2—3 utgör en sjö, som blott uti de tusen sjöars land kunnat förblifva obesjungen och ouppmärksammas. Intressantare än sjelfva Päijänä är den vackra Kymmene elf, som utför dess vattenmassa till Finska viken, och hvars herrliga fall vid Anjala och Högfors uppfylla med beundran äfven dem, som sett sig vida om i verlden, hvars hvirflande forsar försköna de bördiga landskapen på dess blomstrand stränder, medan de afundsjukt stänga vägen för alla utom sina egna yra vågor.

Men den, som älskar den för Suomi egendomliga ensligheten, som med nöje hängifver sig åt det intryck, som ödslig ensamhet alstrar, skall ingenstädes mera ostördt kunna drömma än just på Päijänäs vida stränder, som dock så ofta blifvit kallade fula och enformiga. Sjelfva ångbåten tycktes mottaglig för intryck, så långsamt gick den, fastän besvärad af ganska få passagerare, sin melankoliska gång. Passagerarnes fåtalighet hindrade dem ej att ha det treffligt ändå. En äldre herre med ett vördnadsbjudande utseende inledde bekantskap med mig genom att bjuda mig en kopp rykande kaffe, serveradt med hvetebullar. En hvar, som varit ångbåtist — och hvem har ej varit det i dessa tider — vet huru välkommen denna undfägnad är i morgondimman, men resande, hvilka tillbringat en natt i Anianpelto, veta mera än andra af sin ruskiga trötthet, mot hvilken en kopp kaffe är ett probatmedel. Jag höll till godo med trakteringen och konversationen äfven. Ett behagligt äldre fruntimmer räckte mig en näfverrifva med doftande hallon; vi åto och språkade. Herrn och frun hörde tillsamman, såsom man och hustru, det märkte jag genast.

Då senare vid middagsbordet, samme Wohlthäter lät

sin vinbutelj cirkulera, fann jag, att hvad jag tidigare anat måste vara en sanning, nemligen att mannen var en kyrkoherde från landet, och som sådan så van att utöfva gästfrihet, att han fullkomligt hade glömt bort, att han, såsom sjelf resande, egentligen ej skulle ha haft det åliggandet. Emellertid gjorde såväl han som hans lilla fru allt hvad de företogo sig med ett sådant tycke af den hjertligaste godhet och med en så vacker vana att omhulda allt och alla, att en känsla af behaglig hemtrefnad framkallades och blef rådande kring dem. Kaptenen hade jemte en af passage-rarne satt sig ned i salongen för att spela schack; de syntes vara synnerligen intresserade, men stördes hvarje ögonblick af två små öfverådåliga pojkar, som kommo utrusande ur en liten afplankning i gaveln af salongen, der en barnpiga, som bort vårda äfven dem, var så upptagen af att vyssja ett lindebarn, att hon ej förmådde hejda de yra pojkarne. Hvarje gång kaptenen tillropade dem att förhålla sig stilla, ilade de till trappan, som ledde upp till däck, men då blef det åter kaptenens tur att springa och fasthålla de yra krabaterna, något som han gjorde med ett uttryck af på en gång harm och godmodigt löje, som var rätt roande.

Efter en färd af omkring 9 timmar sågo vi slutligen framför oss den lilla staden, som med sina lätta festoner af ljusa björkar, behagligt framstår på den mörka grunden af en med barrträd bevuxen höjd. Staden är nästan alldeles nybyggd. Det är liksom hade man en liten bit af Schweiz framför sig, så spetsigt höja sig taken, så genombrutna äro träsiraterna på desamma. Endast kyrkan synes ej hafva varit underkastad någon modernisering; gammal och förfallen tyckes hon bäst sympatisera med sin egen gamla klockstapel, hvilken, såsom det höfves ålderdomen, fromt skådar åt höjden.

Staden är lång och smal, liksom en hastigt uppvuxen flicka, dess torg är stort och tomt, dess gator breda; trädgårdar och åkertegar åtskilja husen. Här är landtligt och sundt. En brunnsark, en bad- och vattenkuranstalt, samt, helt nära, Floras älsklingsställe, Lohikoskis lilla undangömda, förtjusande dal göra utan tvifvel vistelsen här sund och behaglig. Jag var dock ej kommen för att bo och vistas, blott för att se och gå.

Den lilla stadens existens är svårt hotad, emedan semi-

nariet, hvaraf staden har sin bästa inkomst, torde komma att flyttas till det, en half verst utom staden belägna Tourula, som är ett synnerligen naturskönt ställe. För den besökande stå seminariets dörrar öppna. Mitt besök gällde endast afdelningen för de qvinliga eleverna. Allvarligt fundersamma sitta de unga, enhvar vid sin pulpet; många af dem följa ej utan stor ansträngning lärarnes och lärarinnornas finska föredrag; besinnande detta låta de lärande stundom ett svenskt ord förklaringsvis inflyta. Mjukt och melodiskt, såsom det är dess art, lånar sig det finska språket åt känslans och tankens finaste nyancer, studsar dock stundom tillbaka för en vetenskaplig term, men går ett ögonblick derefter med barnlig förtröstan densamma till mötes. Med fägnad märkte jag, att det nationella här tager ut sin rätt, ej blott i ordets form, utan äfven i dess anda.

Lärarinnorna skötte en hvar sin uppgift med ledig bestämmdhet, men dock äfven med den qvinliga mjukhet, som verkar så välgörande till sedernas förmildring och förädling, att man redan därför borde tillförsäkra skolor för gossar undervisning af lärarinnor. Också ha vi redan här i Finland exempel derpå, att lärarinnor blifvit antagna vid statens skolor för gossar, fastän lagen tills dato ej tillstadt dem ordinarie tjenster; men äfven detta varder kommande.

Lägre elementarskolor, organiserade och handhafda af fruntimmer, men af privat natur, ha för gossar länge existerat här, samt äfven vunnit största förtroende, såsom till exempel den af mamsell Sivén i Borgå stad inrättade skola, der endast fruntimmer meddela undervisning.

Men för att återgå till seminariet må jag nämna, att seminariets lärare och lärarinnor, på af staten bekostade resor i utlandet samt under vistande vid seminarier i Schweitz, inhemtat de lärometoder, som i allmänhet följas vid det finska seminariet, och varit i tillfälle att vidga blicken i lifvet, samt vinna den erfarenhet af detsamma, som höfves den lärande, och som isynnerhet bör innehafvas af dem, hvilka, försatta till en småstads landtliga enfald, eljest med lätthet kunde intagas af den egenkärlek, som lätt uppstår hos menniskor, hvilka genom sitt vetande känna sig öfverlägsna sin omgifning, samt förblifva oberörda af den sig i stora städer mäktigt rörande intelligensen.

Seminariet i Jyväskylä skall kosta staten en årlig sum-

ma af 80,000 mark. För att kunna herbergera inrättningen har Jyväskylä stad upptagit betydliga lån, och skulle, i händelse seminariet blefve flyttadt, drabbas af fullständig ruin.

De manliga elevernas antal utgör innevarande år 67, af hvilka ungefär halfva antalet äro interner*). Qvinliga elever finnas för närvarande i seminariet 50, af hvilka 30 äro interner. Eleverna intagas vid seminariet först på prof; tilltror man dem, efter genomgången prøfvotid af några månader, erforderlig kapacitet att genomgå kursen, så få de kvarstanna. Efter en treårig kurs i internatet kvarstanna eleverna ytterligare ett år såsom externer**), då de hufvudsakligast sysselsättas med praktiska öfningar i konsten att undervisa, hvilket sker vid normalskolorna, i hvilka skolor 50 gossar och 20 flickor för närvarande äro intagna.

Eleverna vid seminariet kläda sig såsom de före inträdet der varit vana att göra. Lektionerna begynna en quart efter sju f. m., klockan half åtta avslutar aftonbönen dagens arbete, som dock ej fortgår utan mellantimmar, egnade åt gymnastik- och sångöfningar, promenader i det fria samt hushållsgöromål. Klockan 10 tillslutes seminariet för den yttre världen***).

Seminiariets manliga elever äro nästan utan undantag söner af folket; största delen af de qvinliga tillhöra herremannaklassen. De manliga eleverna städa, elda, hugga ved etc.; äfven de qvinliga förrätta hushållssysslor på sin afdelning. De eljest fullkomligt skilda afdelningarne hafva en

*) Helpensionärer.

**) Halfpensionärer.

***) Läroämnena vid den qvinliga afdelningen af seminariet äro: biblisk historia, kristendoms-kunskap, populär psykologi, populär anatomi, fysiologi och fysisk barnavård, uppfostrings- och undervisningslära samt skolhållning, finska språket och dess litteratur, svenska språket, historie och Finlands statistik, geografi och kart-teckning, matematik och dess tillämpning, naturvetenskaper med tillämpning, teckning och modellering, stilskrifning, sång och musik, gymnastik. Dessutom handarbeten, hushållsgöromål, trädgårdsskötsel, barnavård. Klasserna äro fyra och antalet af elever, som i en klass undervisas, får ej öfverstiga 30. Undervisningen är för alla kostnadsfri; för bönning och kost erlägger hvarje intern, som ej åtnjuter friplats, årligen 120 mark. Till stipendier för medellöse externer, äfvensom för lärare- och lärarinne-kandidater, anslås för hvardera afdelningarne af seminariet 2,500 mark för året.

gemensam kosthållning, som lemnar en enkel men sund och närande föda.

Internatväsendet anses af många stå i opposition med den nyare pedagogikens yrkande på en uppfostran till medveten sjelfständighet. Medlet, som leder till sjelfständighet, är utan tvifvel sjelfverksamhet, och hvad vi fordra af nationen, måste vi bibringa lärjungen, men den som skall förmå taga sitt öde i egna händer, bör tidigt få öfva sig i konsten att taga vård om sig sjelf. Huru unga menniskor lära sig detta, icke torde internatet, äfven der kamratskapets sjelfstyrelse ej motverkas, befordra utvecklingen i antydd riktning.

Vid ett skollärareseminarium, der lärjungarne icke äro barn utan sjelfansvariga unga män och qvinnor, borde allt öfverflödigt reglementerande undvikas.

Ett antal af seminariets, såväl manliga som qvinliga, elever inbjudas någon dag i veckan till direktorn. Flickorna medhafva då sina handarbeten; sång, musik, lekar och bildande samtal omvexla.

Den goda principen att till bildningens ståndpunkt höja folkskolläraren och lärarinnan, samt att icke nöja sig med att dressera dem för *ett* ändamål blott, hvilken princip så klart framstår här, måste vinna alla tänkande menniskors bifall och aktning.

Elisa.

XXXI. TANKAR OM VÅR TID.

Förrd.

Dessa anteckningar, funna bland en nyligen afliden qvinnas papper, ha blifvit oss benäget meddelade af den efterlemnade maken »i den föreställning att de deri uttryckta tankarne möjligen hos ett och annat ensligt sinne skulle finna genklang».

Att döma af hennes tankar har denna märkliga qvinna varit ett af de djupa, inåtvända och därför föga kända och förstådda väsenden, hvilka synas vara ett lefvande uttryck af den svenska fjellbygdens frostbundna och otillgängliga, men innerst dock så rikhaltiga natur. — Efter att en tid hafva stått midt i hvirveln af våra dagars mångartade, splittrade sträfanden och derunder kanske ofta varit i tillfälle att se tidens skiftande anlete under den skenfagra masken, lefde hon sedan under många år i en aflägsen landsbygd, såsom det

tycktes, uteslutande sysselsatt med omsorgerna för sin familjs trefnad och talrika underhållandes väl. Osedd af alla, och knappast af de närmaste anad, fortgick dock hennes inre verksamhet i den en gång gifna riktningen, ytterligare påverkad af moderskärlekens bäfvan för sina käras framtid.

»Hon plägade tänka en god del för sig sjelf», skrifver hennes make, »och kasta en del deraf på papperet, också endast för sig sjelf, eller på sin höjd för att en gång läsas af hennes barn.»

Denna verksamhet, ehuru djupgående och genomträngande, var — hon antyder det sjelf — af negativ art: en skarpt, ofta satiriskt granskande, vägrödjande, luttrande, icke en uppbyggande eller nyskappande. En sällsam företeelse är i sanning denna sedligt starka, viljarena, med omutlig rättskänsla begåfvade ande, sällsam under alla förhållanden, sällsammare ännu i vår vekliga tid och bland det slägte, som fått namn af »det svagare kärilet». Hon står för oss lik en annan *Brand*'), men i qvinlig skepnad och så mycket mer gripande, som hon icke är en bild, frammanad af diktens trollspö, utan ett lefvande väsende, som sjelfmant träder oss till mötes ur den nyktra verkligheten. Vill man söka henne en motsvarighet bland vårt lands qvinnor faller blicken på en *Brigitta* från det 14:de och en *Amalia v. Braun* från det 19:de århundradet, spårande hos dem vissa slägtdrag, som antyda att vår ensliga tänkerska med sin gisslande kritik af tidens oarter icke står så alldeles enstaka inom den svenska qvinnans historia, som man skulle kunna tro. Viljans renhet, tankens skärpa, ordets slående, stundom sönderslitande kraft har hon gemensamt med sina föregångerskor; målet skiljer dem åt.

En kyrkoreformationens förberedare, uppställde *Brigitta* såsom sitt yttersta mål en luttrad catholicism.

Amalia v. Braun åter, anande behovet af en reform af sjelfva reformationsverket, stannar vid »en rätt evangeliserad Schartaunism» såsom vilkoret för en allmän pånyttfödelse.

Författarinnan af dessa anteckningar deremot låter icke binda sig af några kyrkliga former eller intvinga sina tankar i något system; hennes starka, fordrande ande sträfvar efter ingenting mindre än fullkomligheten sjelf. Hvad hon vill är sedlig upprättelse, allmän andelig förnyelse, ett Guds rike på jorden, oberoende af alla dogmer, ohägnadt af all yttre lärobyggnad, alla theologiska skrankor, grundadt allena på det eviga budet: varer fullkomliga såsom eder Fader fullkomlig är.

Man skulle kunna uppställa dessa trenne märkliga personligheter såsom de qvinliga representanterna af det kyrkligt *orthodoxa*, det *pietistiska* och det så kallade *rationalistiska elementet i folkens religiösa lif*. Dessa elementer anses vara oförenliga, fiendtliga. Så äro de väl ock ännu i många punkter. I andra åter tycker man sig redan märka ett närmande, som låter hoppas att det finns en medelpunkt, der de olika radierna en gång skola sammanlöpa.

Så t. ex. när författarinnan af de här nedan meddelade anteck-

*) Se Ibsens drama af samma namn.

ningarne förkastar den gamla, ofta blott alltför krassa uppfattningen af läran om synd och nåd, men dock sjelf på det kraftigaste betonar *grämlsen öfver egen ofullkomlighet och ledan vid det närvarandes halfhjet och brist såsom den oundvikliga födslosmärtan för ett bättre kommande*; då hon erinrar, att ännu aldrig någon förnyelsekraft inbrutit i verlden, utan att människohjertat likasom dragit den till sig, och då hon säger: *hjelpen kommer från ofvan, men endast på långtans och börens väg.*

Hvilken af den gamla dogmens olika anhängare skulle väl vägra att instämma i dessa ord, eller att i dem igenkänna en omskrifning på tidens språk af det uråldriga: Jag släpper dig icke, med mindre du välsignar mig!?

Säkerligen hvarken stiftarinnan af Wadstena kloster eller predikarinnan för den dalska fjellbygdens allmoge!

Och i fråga om bönen åter: hvem känner ej, likasom gripna ur sin egen själ tankar, sådana som dessa:

Hvarje äkta bön är uttrycket för ett djupt behof; endast hvad man rätt saknar kan man rätt begära. — — Sakna vi samveten och karakterer i verlden, så låtom genom våra böner framkalla dem ur skötet af ännu ofödda släkten.»

Detta må vara nog för att antyda gången af författarinnans tankar och den egendomliga karakteren af hennes språk, röjande en under långa år samlad och på sig sjelf återkastad kraft, som slutligen spränger sina bojor och bryter sig väg, lik den väldiga forsen, hvilken, ehuru stundom oklar i sjelfva öfvermåttet af sin styrka, dock i hvarje skummig våg uppfångar och återkastar något af himmelens ljus. Det anförda torde äfven vara tillräckligt för att antyda det samband vi trott oss spåra mellan de nya och de gamla trosgrunderna. Man må nu för öfrigt tänka härom hvad man vill; ett är dock visst: att de olika målsmännen för tidens religiösa lif hafva mycket att lära af hvarandra. Enstaka röster bland dem sjelfva erkänna det redan *). Äfven qvinnan, hon har visat det i alla tider, kan vara en sådan målsman, icke blott i hemmet, men äfven inom det christliga samhället **). En sådan är ock den storsinnade, renhjärtade qvinna, hvars innersta tankar här föreligga oss. Säkerligen ha vi också alla något, ja, mycket att af henne lära; äfven de, hvilka ej kunna eller våga följa henne utom lärobyggnadens värnande — eller skymmande — murar; äfven de, hvilka med oss sakna i hennes »negativa» sträfvande det *positiva* grundelementet i all pånyttfödelse — *kärleken*. Vi tro, med ett ord, att dessa den aflidnas tankar, till hvilka vi här förut-

*) Se å ena sidan den »evangeliserade schartauanen» N—bys anmälan af den i hans tanke rationalistiske Robertsons predikningar, (Väktaren 1867 n:r 23—25), å den andra sidan denne sistnämnde ädle predikants hela lif och lära.

**) För att endast hålla oss till dem, som uppträdt i reformerande anda, erinra vi om svenskorna *Brigitta, Am. v. Braun* och *Fr. Bremer*, danskan *fröken Fiebiger*, italienskan *Olympia Morata*, tyskan *Amalia Sieveking*, engelskorna *Caroline Cornwallis*, *Fr. Power Cobbe* m. fl.

skickat några anmärkningar, skola finna ett djupt och väckande gen-svar, ej blott hos »ett och annat ensligt sinne», men i hvarje, öfver sin egen och öfver tidens bristfullhet, på allvar bekymrad själ.

Esselde.

Vår beundrade tid ger ämne till flera olika slag af lof-ord. Den ena beundrar den intellektuella odlingens fram-steg, den andra de strålar af gudomlig frälsningsnåd, som sägas genomströmma flere hjertan än förr; en tredje betages af rörelse öfver nutidens onekligen stora beredvillighet att sträcka en hjälpsam hand åt nöden och olyckan. I många färger skiftar berömmelsen öfver detta sansade, upplysta ti-dehvarf.

Kan man så beundra de särskilda sidorna, borde man ännu mera beundra det hela. Hittills har man dock helst betraktat ett drag i sender af tidens anlete; roligt vore att en gång få beskåda hela fysionomien, ty billigtvis väntar man, att den är skönare än hvarje linea i och för sig tagen. Totalbilden af vår tid bör också vara temligen lätt tagen: dertill erfordras blott, att den stora människohopen ser sig i spegeln, något hvartill den visserligen icke lärer befinnas ovillig.

Behaget af speglingen torde deremot vara ovisst nog. Likasom aktrisen, hvars hy skrynklats af sminket, studsar kanske menskligheten tillbaka för den bild, som träder henne till mötes från spegeln — bilden af hennes skönhet, i förtid förvisnad genom fortsatt bruk af fromleriets smink och den falska hyfsningens giftiga försköningsmedel. Men om det således hvarken fordrar någon stor konst eller skänker nå-got synnerligt nöje att taga ett ungefärligt aftryck af den tid hvori man lefver, så kan det dock hafva sin nytta, äfven om bilden är ytlig. Man har då åtminstone något att rätta sig efter och kan alltid med instinktens tillhjälp aningsvis fatta bildens djupare innehåll och betydelse.

Försöker man att göra sig en totalbild af de uppfo-strade klasserna, hvilka egentligen äro de, som ge tiden dess prägel, så möter man en viss frodighet och välbelåtenhet, en viss rundning i formen, som uppmuntrar ögat. Utan att behöfva utsätta sig för några djupare rörelser — så mycket märker man straxt — kan man fördjupa sig i detta betrak-tande. Få öfverdrifter i godt, inga besinningslösa uppoff-

ringar förvillan tidens nyktra sinne. För rätt godt köp har man på det hela förstått att tillhandla sig evangeliets löften och lefver beqvämt på räntan af den förvärfvade egendomen. En fiffig slughet att för liten eller ingen valuta tillbyta sig mycket, eller hvad i verlden bär vålnaden af mycket, är tidens talang. Aldrig blef man för bättre pris på en gång christen och verldsman. Å ena sidan har man rätt att vara likgiltig — likgiltig som i de råaste tider — för hvad som sträcker sig bortom småpassionerna för dagen; ja, det är en half pligt i nutidens mening att elda under dessa drifter, på det man, eggad af dem, må skaffa sig ett byte på den stora jagten efter mynt och makt; å andra sidan ger man sig min af att vara en allvarsam man, för hvilken blott det oföränderliga har något värde.

Vår förnumstiga tid har sedan länge växt ifrån ideologernas drömmar. När man är människa, heter det, måste man väl hafva lidelser och intressen som en människa. Ingenting är ömkligare, när man eger böjelser som en sinnlig varelse, än att vilja se en engels syner. Den stackars ideologen liknar en galning, som, stående midt uti ett träsk, skakar armarne liksom vore de vingar, med hvilka han ville segla öfver molnen. Löjen och förakt åt den, hvilken glömmet gyttnan, som håller hans fötter fångna! Trefnad och framgång åt den, som eger så pass god natur, att han kan inrätta sig beqvämt midt i träsket!

Det är också en ögonfågnad att se en af dessa, som förstå sin tid, dess njutningar och dess fordringar. En sådan människa begriper allting, utom att man någonting kan sakna i denna förträffliga mat- och pratsmåltande människoverld. Hans affärer äro ständigt klara, och samma trygga och tvärsäkra min, som han bar, när han skötte sina hvardagsvärf, följer honom äfven in i evigheten.

Ett sådant lefnadslopp må vara afundsvärdt, men olyckligtvis är det endast ett privilegieradt fåtal förbehållet. Snarbelåtna äro visserligen de flesta moderna ansigten, men de uttrycka dock ganska olika grader af belåtenhet. Dilettanterne i konsten att lefva för dagen (jag menar icke precis en dag af tjugofyra timmar) hafva icke lika beqvämt som deras mästare. Under det typerna sjelfva äro vid jemn andedrägt, förnöta imitatörerne flämtande och med jägtadt bröst ett lif, der den hårda nödvändigheten vanligen stän-

ger dem från att intaga sina förebilders plats. I slafdyrkan för desse uttömma de sina krafter, utan att skörda någon reel vinst för sig sjelfva. Äfven när man inrättar sig så klokt som möjligt och, följande med sin tid, utpuffar hvad den utpuffar, nedtrampar hvad den nedtrampar, blir man icke utan sin möda. Det är endast de erkändt främste i denna talang, för hvilka allting lyckas. På den egna härden har man sedan länge släckt elden. I den allmänna opinionens stora härd pröfvar man alla malmer, förr än man brukar dem. Ingenting är skenbart tryggare. Men opinionen, ostadig som vinden, kan en vacker dag kasta sig öfver oss sjelfva och halft döda oss med löjets eller ilskans vapen. Har nu vår egoism slocknat ut med vår individualitet, ge vi hopen rätt, äfven när den trampar på oss, nåväl, då äro vi åtminstone konsekvente. Eller väsnas vi, så snart en myggsvärm sticker oss, i klagan öfver den ena eller den andra formen af mensklig otacksamhet, då hafva vi i sanning just det slags höghet, som höfves vår samtids menniskor. Den allmänna meningen är vår afgud, tills vi mot den krossa vår egen panna. Men detta läkes snart, och för en tid seglar åter vårt sinne för den allmänna opinionens passadvind. Lyckligtvis glömma vi, när vi ånyo äro i farten, att vinden, hvilken dag som helst, kan blåsa omkull oss på nytt. Försedda med tomrum såsom svamparne svälla vi ut, så snart vi ånyo komma i vårt element. Ingen lefnadsregel kan vara enklare än vår: skrika högljudd, lyfta till skyarne hvad som för ögonblicket är i ropet, men i vårt hjerta vara likgiltiga och döda både för detta och för allting annat. Ära åt den som upfunnit denna bekväma metod!

Midt i den snarbelåtna mängden dväljes dock en och annan ensling, hvars hjerta icke kan hålla jemna pulslag med den allmänna trefnadens, hvars hand icke lärt sig föra plogen så, som det antagna arbetssättet kräfver. Denna oduglighet för dagens nöjen och bestyr åtföljes af ännu ett missöde. I motsats mot den betänksamma hopen, hvars fantasi lagom uppeldas af företeelserna för stunden, brinner hans inre af begär att se personligheter, dugliga för alla länder och alla tider, och icke blott figurer drägliga för ett visst land eller en tidpunkt. Han är så pass ideolog, att han icke på god tro antager det befintliga vara förträffligt; han

är så mycket en inbillningens man, att han liksom känner ett tomrum i bröstet tills de bilder, hvilka föresväfvat hans samvete såsom menckliga urbilder, utgöra föremål för åtrå och beundran för större massor än hvad för närvarande är förhållandet. Han tillhör denna klass af menniskor, hvaraf alla tider hafva att uppvisa några exemplar, hvilka, försedda med öppna ögon och öron, äro födda med lama händer. De kunna se och höra allt, men äro ur stånd att med lillfingrets yttersta led deltaga i den stora eller lilla trafiken. Troligen är det detta slags folk man menar, när man talar om »de stilla i landena». Man må så mycket man vill fördöma overksamheten hos denna klass af menniskor; vissa mindre vanliga egenskaper kunna de emellertid hos sig uppodla. Bland dessa främst iakttagelseförmågan. Det är all anledning att tro, att de icke ega skarpare ögon än mängden, men de ega bättre ro att bruka dem. De iakttaga företeelserna i den sedliga verlden, följa dem i deras yttersta förgreningar och sluta från det lilla och enskildta till det större och allmännare. När man bor i en vrå, kan man icke nöja sig med den horisont man har, utan behöfver i tanken flytta sig till en vidsträcktare. Dermed förnärmar man ingen. I viss mån kan det ock vara lyckligt att bebo ett af dessa lugna »tittut». Platsen man sitter på är visserligen omålad och obeqväm, men derföre är den också befriad från intrång. Lyssnande till rösten i sitt eget innersta låter han, som der sitter, icke vidare binda sig vid lärobyggnaderna för dagen än de instämna med den tysta rösten. Detta är möjligen förmätet men en angenäm frihet i rörelser ger det; man vänder sig hvart man vill, utan den fruktan, hvaraf man förföljes öfverallt på de öppna platserna, att stöta på en auktoritetsman.

Enstöringen, som tagit i besittning denna undangömda, anspråklösa plats, är vanligen en enkel, icke särdeles mångkunnig man, som försöker att tänka ärligt och följdriktigt och som ger sig tid att uppodla sitt samvete. Sjelf lärjunge af en så lågättad mästare som instinkten, söker han och finner sympathier endast hos de andeligen ringa, hos de ödmjuka, ehuru ofta sanningshungrande, naturens barn, hvilka ännu icke tagit värfning under något visst partis fana.

Äfven den olärda och ringa aktade hopen har nemligen ögonblick, då den hellre begär tankar än njutning, hellre ett kärft allvar än ett glädtigt skämt. Men hopen inbjuds

aldrig att tänka, hopen, menar den bildade världen, bör gå i ledband, och dertill vara nöjd och tacksam, för de smulor, som tillfalla den från de vises bord. Med all aktning för de vises omdöme tror jag dock för min del att tilloppet af nya sunda tankar är lika nödvändigt för hopen som för individen. Jag är viss att ingenting bättre behöfves för den stora massan än en djup och genomgripande leda vid sig sjelf, vid den tanketomhet, det hyckleri, den inkonsequens, den småfiffighet och konstfärdighet i liten stil, som är vårt släggtes speciella färdighet för dagen.

Derföre lyssnar jag gerna till den djupt och ärligt missnöjde, och tror att han är bättre utrustad att begripa nutid och framtid än den lätt belåtna. Derföre lyssnar jag ifrigt till alla röster ur forntiden, som anropa människorna att icke längre blindt förälska sig i sin närvarenhets lif. Derför lyssnar jag till enstöringen, när han vill väcka vämjelse för lifvet sådant det är, i ändamål att göra oss böjda till att eftersträfvat ett bättre. Skall någon annan vilja lyssna med mig? Skola mina barn en gång vilja göra det? I detta hopp har jag småningom samlat och uppptecknat enstöringens spridda tankar. Se här:

»Det förekommer mig att nutidens lofsångare göra alldeles för liten skillnad mellan framstegen i intelligens och framstegen i andlighet. Intelligensen, tankestyrkan, forskningsifvern må kunna spränga de flesta timliga dörrar, men inga himmelska förmå de öppna. Icke äro vi sedligt fullkomligare varelser, icke har vår själ kommit det gudomliga idealet närmare, derföre att vi öfverträffat foglarne i snabbhet, derföre att vi genom mekaniska uppfinningar till en viss grad öfvervunnit de jordiska inskränkningarne till tid och rum. Äfven om vårt herravälde öfver materien tusenfaldt mångdubblades, skulle vi stamma lika mycket som nu på det rätta vettets första stafvelser. Hvem vet bättre än vår allvetande tid, att, om en del af vår uppgift såsom människor är att tygla vindar och vatten, eld och jord, så är den andra delen af samma mensklige uppgift, och den del, som årtusenden dock städse kallat den viktigaste, att odla samvetets känslighet och finhet, att uppöfva styrkan af den tygla rösterna inom oss? Men, invända vi, hvarför besvara sig

med *tillämpningen* af denna besvärliga teori; den uträttar allt hvad som behöfves, äfven när den finnes till blott såsom en död kunskap. Visst kan hvarje ärlig människa intyga att vårt samvetes uppodling försummas; men säg, om vi icke hjälpa oss förträffligt med blotta uppöfningen af förståndskrafterna, som bereda oss så mycket yttre välbefinnande! Vi äro människor; det vore alltför mycket begärdt af oss, att vi, syndiga varelser som vi äro, skulle försöka att midt i hvardagslifvet sedligt omdana verlden. När vi nu en gång äro hallstämplade såsom syndare, hvarföre skulle vi ej fortfarande synda i smått, helst som den offentliga lagen i alla fall afhåller oss från de gröfre brotten? Det ena ögonblicket bekänna vi med kall och hycklad ödmjukhet att den börda, som trycker vårt samvete, är för stor att någonsin kunna detsamma aflyftas, det andra ögonblicket skryta vi öfver denna herrliga civilisation, som infört oss i aldrig förut anade rymder af ljus och vett. Synden och civilisationen komma således väl öfverens. Våren återföder icke mera regelmässigt naturen, än människoslägtet i hvarje ny generation återföder sina förvillelser. Och likväl går, om man får tro våra loftalare, hyfsningen framåt med en fart liknande fallande kroppars.

»Det är den yttre hyfsningen. Den sedliga står väl icke heller stilla, men den rör sig icke framåt i rät linea. För närvarande äro vi fångade i ett skede af sjelfbedrägeri, som säkert inför en högre blick ej är mindre sedligt förkastligt än de gröfre laster, som vanprydt utdöda släkten. Framställningens konst är i vår tid så utomordentligt uppdrifven och sympathierna för retoriskt mästerskap så utomordentligt vakna; deri ligger faran. En liten gren af den stora humanitetsläran behöfver blott få en bättre utarbetning än fordom, genast är man färdig att tro och förkunna att i denna hundra- eller tusendedel innehålles det stora hela. Detta verkar på mängden såsom ett andligt bedöfningsmedel. Vi inslumra i sjelfförnöjelsens trygghet och aftrubba under sömnen den viljans egg, hvarmed vi möjligen, om vi åtyldt uppmaningen: vaker och beder! skulle hafva skurit oss friska, starka skott af tillvarons träd, i stället att med lätt möda bryta åt oss de förtorkade. Föröfrigt pyssla vi så behändigt med små palliativer mot samhällets skador och sår, att vi fullkomligt tillfredsställa vårt snarbelåtna sam-

vete, ja, tilldela det en dosis sjelfbepri-
ning på köpet. Men
inga radikala läkemedel, inga, som kosta
uppofferingar, inga, som kosta oss
strid på lif och död med det ruttna i tiden!

»Menar man med civilisation den yttre utveckling, som lättar lifvets vilkor för rik och fattig, afvärjer hungersnöd för tusental, sprider kunskaper och en viss grad af sinnets odling till millioner — allt välgerningar, som vår tid i hög grad åtnjuter framför andra tider — så är det nog att uppodla vår intelligens, vårt begrepp och binda sinneverlden såsom ett lastdjur i vår tankes tjänst. Välan, en hvar må då lifligt erkänna, att ett framsteg blifvit gjordt, som knappt kan i hela sin vidd erkännas. Vägen är inslagen; vi närma oss synbart till målet. Vilja vi nödvändigt jubla, må vi då hålla oss till dessa handgripliga, ingalunda förkastliga, framsteg. Den mensklige egenkärleken bör tillräckligt smickras; den bör veta att menniskan framgångsfullt sträfvar till herravälde öfver naturen. Men sjelfva detta ärofulla faktum kan af vissa omständigheter fördunklas. Man behöfver endast anställa jembforelse mellan oss och vissa rangpersoner, hvilka i förflutna tidsåldrar intagit samma thron, och väldet skall mista hälften af sin tjusning. Forskningen har så godt som bevisat, att särskildta djursläkten under de stora geologiska perioderna, hvart i sin ordning och efter graden af sitt behof, varit jordens herrar. Äran af jordens fysiska besittning, om ock förädlad genom människans förnuftiga sätt att utöfva den, dela vi således med ödlorna, dinotherierna och andra lika afskyvärda vidunder, hvilka turvis hvar i sin mån innehaft densamma. Kan vår fåfänga erkänna denna nesa, vi, som anse oss nästan stå högre öfver djuren, än vi anse Gud stå öfver oss?

»Man behöfver i sanning ställa sina begrepp om tillvaron bra lågt, för att falla i hänryckning öfver den ordning af varelsor, som med herrskaresteg trampat vårt klots yta. Men det är också låga begrepp man bör nära. Sådant är vishet, sådant är förnöjsamhet. Eller hvarför skulle man eljest i det längsta söka att utestänga denna otrefliga och obekväma aning, som låter för själens öga framskymta tillvaron af en oändlig varelseverld mellan Gud och menniskan, och hvari det stolta släktet *homo sapiens* måhända intager sin grad såsom det första och ringaste steget till förnuftsbegåfning? Men skam åt den, som förnedrar människosläktet ge-

nom att anvisa det en så tarflig plats i varelsernas kedja. Äro vi icke skapelsens privilegierade gunstlingar, äro vi icke, allt vårt oförnuft oakadt, den förnuftiga skapelsens krona?

»Vakte sig den, som vill stå väl med sina medmänniskor, för att annat bekänna. Det vore ju hädiskt, mena de, om någon skulle föreställa sig, att vi, arma barn af Adam, som under några knappt tillmätta ögonblick skicka en och annan flygtig suck åt höjden, för att hela vår öfriga tid fångslas af timliga, ofta usla tankar, icke äro de främsta bland Guds barn, eller rättare sagdt de enda! Vi bo visserligen hoppackade i en stor stad, hvars osunda luft och fräcka stöj bedöfva våra sinnen och göra tanken overksam för all annan forskning än den efter skränets orsaker; men driste sig ingen att drömma om tillvaron af en friare, sundare, angenämare bostad än vår! Dermed förnärmar man oss, och minst af allt vilja vi bli förnärmade.

»Är den sedliga utvecklingen människoslägtets mål, hafva vi visserligen ganska torftiga grunder för jubel och loftal. I förhållande af den tilltagande folkmängden tillväxer också syndarnes antal. I jemnt skridt med hyfsningens framsteg utvecklas alltjemt nya frön till ondt. Under det intelligensen utvecklar det ena bladet efter det andra, står vid dess sida det sedliga medvetandet såsom en tvinande planta. Vår hyfsning, vår mensklighet, vår gudsfruktan, alla dessa det moderna tidslynnets käpphästar, på hvilka vi förmena oss rida till Valhall, äro blott yttre seder och bruk. Odlingen af den subjektiva sedelagen, i håg och öfvertygelse, har ej hållit jemna steg med den yttre lagen. Den senares föreskrifter ha blifvit mildare; samhällets utsida är mera förnuftigt mensklig än förr. Men der få vi också stanna. Vår lefnad, om den sällan är det moraliska *vidundrets*, är desto oftare den moraliska *stackarens*, som bär kappan på båda axlarne, springer ärenden åt två herrar, fnaskar turvis med sina egna lidelser och med verldsförbättringsplaner. I samma grad denna brist på sedlig hållning är allmän, har den också lärt oss fördragsamhet. Vi vore ju icke människor, om vi ej vore syndare. Lika nödvändigt som solen sprider ljus, lika nödvändigt sprida människorna små och usla gerningar omkring sig: det är nu engång vårt släktes allmänna karakter. Ett ljumt beklagande kan man på sin höjd skänka

detta förhållande; dåre den, som deraf tar sig något djupt outhärdligt lidande till sinnes! Denna fördragsamhet med det lumpna är troligen den värsta af alla våra brister. Om icke i handlingen, kunde vi åtminstone i vårt *lidande* röja en menskligare anspråksfullhet. Men det är angenämare att ordna sig under denna småbehändighetens fana, som så tillfredsställande svajar öfver nutidens bildade mensklighet. Uppfostrar den moderna civilisationen icke karakterer, så uppfostrar den, hvad bättre är, en oändlighet af småtalanger. Att hafva grundsatser är på en gång obeqvämt och för detta lifvet improduktift; att deremot ega en och annan, helst flera, nätta färdigheter, hjälper alltid en människa på engång ledigt och ärofullt genom denna verlden. Att det förra blir en bisak, det senare hufvudsak, är sålunda, timligt att se, icke mer än billigt. För att i egentlig mening ega föresatser erfordras att i hvarje ögonblick äfven inför hvarje den obetydligaste tanke och handling, på visst sätt hafva evigheten i sigte, eller, med andra ord, ett vaket medvetande af den stora förskräckande sanning, att hvarje den minsta gerning här i lifvet drager sina konsekvenser med sig genom den aflägsnaste evighet. Men sådant var för mycket att tänka på för vårt brådskande slägte, som menar sig ha så mycket bättre att göra.

»Ack huru mjukt äro vi ej alla inbäddade i denna fördragsamhet med det usla! Vi förlåta hvarandra, men isynnerhet oss sjelfva. Begär efter renlefnad, mena vi är ett orimligt, öfvermenskligt begär; några små reparationer, tid efter annan, på vår sedlighets murknade byggnad, och huset håller nog människoslägtet ut; att rifva hela rucklet, för att på nya grundvalar (eller grundsatser) uppföra en sundare, ljusare byggnad, är något som aldrig kommer ifråga. I denna ljumma, sedliga medelmåtta äro vi alla så hemmastadda, alla hvarandra så förträffligt lika: ingen har rätt att åberopa sig sjelf såsom ett bättre exemplar än hopen, ingen enda individ finnes, för hvilken ej människoverlden, äfven i dess sämre gestalt, är god nog. En hvar, hvars samvete ej är alldeles öfverväxt med sjelfbelåtenhetens fett, känner att han i *tanke* om också icke i *handling* står i släktskap med hvarje sedligt elände, som vanpryder denna berömda verld. I en eller annan liten vrå af sin tillvaro, om jag så får uttrycka mig, har en hvar bidragit till det menskliga förderf-

vets stora fond, och ingen har rätt att fränkänna sig kamratskapet i finare synder, äfven om han ej sölat sina händer i de så kallade gröfre. Men låtom oss icke glömma att denna snyggare sedliga förskämning endast är det sublimerade extraktet af synden.

»Detta öfver massor och individer med en i sanning demokratisk jemnlighet utbredda sedliga förderf är ett af våra märkligaste testamenten till den nya generationen. Ingenting är mera nedslående inom kretsen af våra föreställningar än medvetandet af att detta arf är oundvikligt, att det *måste* öfverlemnas. Slöa så länge det gäller oss sjelfva, vakna ofta våra bättre instinkter, när det blir fråga om våra barn. Vi begripa att fröet är mera värdt än den öfverblommade växten. Låt vara att i detta frö finnas groddar till alla våra olater; utan den förvända odling vi egna det, sloge dessa groddar dock kanske aldrig ut.

»Men giftämnet i barnets hjerta är ju gömdt bland de kraftigaste och säkraste motgifter; skulle de senare icke kunna qväfva de förra i sjelfva brodden? Är det möjligt att en gång denna späda vilja skulle orenas af låga böjelser? Kan denna mjella hud en gång fläckas af lastens märken? Skall detta hjerta, hvars egoism ännu sofver, en gång fyllas af beräknande planer och sträfva i en riktning, som står i strid med dygd, sedlighet och allt godt?

»Erfarenheten lofvar intet godt! I hvilket land, bland hvilket folk, på hvilken bebodd fläck af jorden jag befinner mig, öfverallt får jag samma lärdom: den att föräldrar icke kunna hysa nog farhågor för sina barns framtid.

»Samhället, sådant det är ännu i dag och varit på våra äldsta stamfäders tid, ger få löften åt dem om en skuldfrä bana.

»I mitt bekymmer vänder jag mig till en vanlig christlig vishetslärare. I straffande ton upprepar han mitt sista ord »skuldfrä».

»Hvem begär, tillägger han, att dödliga varelser skola vara skuldfrä? Hvem födes i dag eller i morgon utan syndens vanliga kännetecken? Fordrar du i ditt högmod, att din son eller dotter skall varda undantagen från den dom, som gäller för hela menskligheten, och har ditt kallt laglydiga hjerta aldrig anat ljufheten af nådens evangelium?

Vet du icke att Christus aldrig kommit i verlden utan synden, och att dennas tillvaro är vilkoret för nådens tillvaro?

»En och annan torde känna sig tröstad af ett sådant tal; jag går bort lika beklämd, eller om möjligt ännu mera beklämd än förut. Synden är någonting för människan genuint ovilkorligt, lika oundgängligt som vatten och bröd för det djuriska lifvet. Vill mitt barn en gång nedskaka den gudomliga nådens mogna frukter, måste det genomgå den andliga skärseld, som kallas synd och ånger, för att sedan börja kretsloppet om igen.

»Jag har aldrig kunnat tvinga på min öfvertygelse läran om syndens nödvändighet, kanske mest derföre att denna lära i sedligt afseende så föga omgestaltat verlden.

»Under de långa och många århundraden vi upprepat denna lära och betraktat den från alla sidor, har visserligen odlingen utvecklat blomman och frukten, men på det hela har ej människan kommit längre på helighetens väg. Man förledes till tvifvel på att människorna betydligt skola förändra seder, så länge denna lära af dem fasthålls och tolkas efter bokstafven. Synden kan aldrig göras mer berättigad än då den förklaras vara ett frälsningens vilkor. Det djuriska är icke längre djuriskt, om det upphöjes till en förutsättning för saligheten.

»Der synden öfverflödar, der öfverflödar nåden desto mer; detta språk är ämnadt att fattas vida mer i objektiv än i subjektiv betydelse, det innebär en af dessa gripande förmaningar till öfverseende med förvillelsen, på hvilka evangelium öfverflödar, men hvilka den enskilde icke får taga såsom en undskyllan för sig utan som en regel för sitt handlingssätt mot andra, mot dem som begått ett felsteg. Men det utgör lika litet en ursäkt för den, som begått ett sådant, som det innebär en uppmaning, att synda för att vinna nådens fullhet!

»Är det säkert att omvägar föra snarare till målet än raka vägen, så är det ock troligt att ur en grumlad sedlighet uppstår en större kapacitet för den gudomliga nådens mottagande. Men synden är en omväg, desto svårare att återvända ifrån, som han omskapar viljan, och gör den trög, sinnlig och jordisk. Qväfde han icke de högre själsförmögenheterna, vore han icke den svårt aflyftade boja, som först ensidigt fånglade människan vid de timliga tingen,

gjorde han ej själiva hågen råare och gröfre, så kunde man väl förstå, att han med ångern till redskap banade vägen till ett åter närmande till Gudomen.

De många, som anse den för en sådan genväg, förakta erfarenhetens intyg. Allt omkring oss visar, att begäret, en gång väckt, vare sig till ondt eller godt, ej låter afspisa sig med den första ögonblickliga tillfredsställelsen. Synden är mindre brottslig genom sjelfva handlingarne än genom det sinnelag hvori hon har sin grund, ett sinnelag, som stundom i världens mening kan vara menlöst nog, men säkert inför Gud är flackt och tanklöst, såsom förbiseende den högsta sedliga viljan och icke under den underordnande sin egen.

Den grunda nutidsmänniskan, som icke mycket brutit mot de yttre lagbudnen, förälskar sig i sin egen ödmjukhet, när hon bekänner sig dela den allmänna syndfullheten. Förträffligt finner hon, att hon afbördat sig den skuld, som ligger gömd i orena världsliga beräkningar, när hon är nog anspråkslös att kalla sig en syndare liksom alla andra. Det är ett lätt sätt att friköpa sig — det är ett slags protestantisk aflat, men troligen lika värdelös inför Gud, som den, hvilken köpes för penningar eller flagellationer.

Man ställer ingen fordran på oss, att vi i hvarje vrå af vårt inre, i hvarje den minsta linea af vår verksamhet skola lyssna till den tysta men heliga rösten i vårt samvete, som är Guds röst; ingen fordrar att vårt hvardagslif skall bära vittne om ett af hans ande genomträngdt sinne. Det är vida mindre fråga om ledande grundsatser för alla våra dagar än om uppreandet af vissa fraser på vissa högtidsdagar.

Stränga principer i offentligt språk, lösare och bekvämare i det hvardagliga talet, lösast och mest ogeneradt i verkligheten; högtidsstundernas ordrika försäkringar tyckas ej ämnade att gälla för det praktiska lifvet och de smeka derföre örat vida mer än de uppfostra samvetet.

Ett mera logiskt slägte skulle förfara på ett motsatt sätt. Under det vi höra de viktigaste sanningar utan att efterfråga i hvad grad de äro utförbara i vårt dagliga lif, skulle ett sådant slägte i första rummet lyssna till den inre rösten, med dess bud jemföra sina handlingar och sist der- efter uppställa en yttre sedelag, men med anspråk på att den skulle efterlevas.

Om icke Försynen snart leder oss in på en ny väg, förvilla vi oss så långt från det sedliga idealet, att vi få stor möda att hitta hem. Sedan vi så att säga officiellt efterstafvat vår syndabekännelse, skynda vi oss hem att falla på knä för våra husgudar — de må heta penningar, makt, utmärkelser eller vällust. Vi äro mångsidiga, vi hinna med allt: vi tjena Gud och världen eller, rätteligen, världen och Gud. Så hafva vi fortfarit under sekler, vacklat hit och dit, i sekunder böjt knä för vår Skapare, i timmar och dygn för våra med handen gjorda beläten. Vi äro syndare och ämna att förblifva det så länge människoverlden har bestånd, det är beqvämt och det är nu en gång antaget. Man gör hvad man vill under denna vida mantel, som så skonsamt öfverskyler alla slags svagheter. Hvarföre skulle vårt samvete bli förfinadt så att det straffade oss för hvarje förstucken liten oärlighet, hvarföre skulle vår smak renas, så att den förbjöde oss tanklösa, på fantasiens öfverretning beroende nöjen, hvarför skulle vårt sinnelag bli så strängt, att det med ens kastade ifrån sig hvarje oren tanke? Hvarföre allt detta så länge synden är auktoriserad i världen? Nåden är ju lika nära för den, som sölat sin vilja och tanke i djurisk smuts, som för den, hvilken sträfvat efter förmåga att hålla sitt inre rent; den senare har kanske att draga egenrättfärdighetens synd på köpet. Den krassa uppfattningen af försoningsläran är ej tidens lindrigaste sjukdom, i det den förespeglar oss att våra räkenskaper med en annan verld en gång för alla blifvit afslutade; och om, sedan man af förklarlig försigtighet undvikit sådana lagbrott, som kompromettera oss i timlig afsigt, en fond af ondt icke destomindre skulle finnas kvar på själens botten, så är ju detta allt i sin ordning: utan synd ingen förlåtelse, utan förlåtelse ingen salighet. Bøjelsen till det onda är ju det stora dramatiska motivet i en christens lif.

(Forts. följer.)

XXXII. KONUNGENS SVEN.

Svag och tryckt af åldrens börda
 Atle är, den gamle kung;
 Att i löndom honom mörda
 Frestas nu hans höfding ung,
Honom vilda skaran lydde
 Men en sven, som tyst och ömt
 Med den gamle kungen flydde,
 Honom djupt i skogen gömt.

Sent en qväll, då dagens konung
 Blodig sjönk i vestern ner,
 Då hvart bi med blomstrens honung
 Sig till kupan hem beger.
 Nye kungen hjertan jagar,
 Men från glada tåget skiljd,
 Ströfvar kring, der trasten klagar
 Djupt i skog, så mörk och vild.

O hvad ser han, under eken
 På en thron af gräs och ljung,
 Offret för de mörka sveken
 Landets rätte, sanne kung!
 Knäböjd framför honom, bjuder
 Unge svennen skogens bär,
 Gossens klara stämma ljuder
 I den tysta qväll så här:

»O konung, lyssna en liten stund
 Så mild på ditt unga hof —
 Din sångare är min röda mund,
 Den sjunger så gladt ditt lof.
 Till väktare tag mina ögon blå,
 De vaka för dig med fröjd,
 Dig tjena flinkt mina händer små,
 Och fort öfver dal och höjd
 Strax springa för dig nu löpare två

Om blott ett ord du har sagt.
 För dig, blott för dig skall mitt hjerta slå
 Hvar tanke har om dig vakt —
 Ack, trognare hofstat du egde ej än,
 Än här i din endaste sven.»

Ömt den gamle kungen sänkte
 Då på gossens hår sin hand.
 Hvad den nye höfding tänkte
 Gaf åt kinden dunkel brand,
 Ögat skymms af tårar klara,
 Tyst som molnet bort han drar,
 Snart till jagtens granna skara
 Väg igen han funnit har.

Och der tänds en lustelds låga,
 Och der ljuder skämt och sång,
 Fyllda bägarns perleråga
 Gör ej natten mindre lång
 Dystra tankar herrskarn plåga —
 »Männe *en* mig trogen är?
 Skulle jag åt någon våga
 Säga hvad mitt hjerta tär?

Men när morgonrodnad blickar
 Genom träden stilla fram,
 Skaran han till borgen skickar,
 Rider tyst och allvarsam,
 Drages än en gång att skåda
 Synen, som han fruktar mest,
 Smyger sakta till de båda,
 Medan bunden står hans häst.

Silfverlockigt hufvud sänkte
 Gubben der i gossens sköt,
 Medan solen herrlig blänkte
 Och sin gloria kring dem gjöt.
 Marmorblek den gamle hvilar
 Mot sitt unga, friska stöd,

I hvars bröst, som tusen pilar,
Tränges tanken: Han är död!

Han är död — och utan smärta —
Fackla, släckt af vind så blid —
Vid ett trofast, älskadt hjerta
Ler han än i salig frid.
Solen purpur återskänker
Sköna hymner ljuda här,
Varma tåren perlestänker
Manteln, som den gamle bär.

Darrande, af häpnad slagen
För de båda mördarn står,
Nu hans skuld trädte fram i dagen,
Oskulds blick den skåda får.
Vid sin konungs fötter gråta
Ångrens tårar kan han än.
»Han förlät — må Gud förlåta.»
Hviskar sakta kungens sven.

T. K.

XXXIII. TECKNINGAR AF DET FORNA UPSALALIFVET *).

Israel Hwasser.

2.

Utdrag ur hans bref och anteckningar.

OM KÄRLEKEN.

»Det är blott för stunden, som menniskan lefver det eviga och verkliga lifvet; i allmänhet drages genom bekymmer och frestelser hennes själ ned i det jordiska skenlifvet. Till det verkliga lifvet hör, att alldeles genomträngas af medvetandet af det heliga eller af Guds ande och i följd deraf älska det goda, högre än allt hvad verlden kan gifva. Det är åter denna kärlek, som utgör människans högsta moraliska kraft, den, genom hvilken hon kan gifva verklighet äfven åt skenlifvet på jorden och blifva ett organ i Försynens hand till befordran af det godas makt.

*) Forts. från föreg. häfte.

»Gud skickar oss sina englar och kallar oss till denna andens verld, som utgör mensklighetens sanna verklighet. Den mäktigaste af alla dessa englar och den, som åtminstone i ungdomen en gång besöker hvarje människohjerta, är kärleken mellan man och kvinna. Denna engel kan, och det händer mer än ofta, förnedras och förvandlas till en förfärlig demon; han kan äfven förslafvas af egennyttiga beräkningar och göras till tjenare åt timliga intressen. Men han kan äfven vara människans mäktigaste förädlingskraft och behålla dragen af sitt himmelska ursprung. Det är då, som han lyfter människan upp från jorden och far med henne genom himmelens rymder, ifrån hvilka han visar henne verlden, liggande i morgonglans och full af lif och salighet. Hvar och en, som erfarit detta heliga ögonblick, måste erkänna sanningen af skaldens ord:

'O lefvande förstånd i tingen,
 O snillets, känslans hemlighet,
 Hvem fattar dig, o skönhet? Ingen
 Förutan den, som älska vet?'

»Men Gud skickar äfven andra englar än kärlekens, för att draga våra tankar upp till sig och himmelen. En af de starkaste känner jag och det är ljusets engel eller kärlek till sanningen. Han har följt mig genom större delen af min lefnadsbana, och gjort min studerkammare till ett tempel. Men jag känner, att han ensam icke skulle kunnat skydda mig emot de frestelser, som ställa sig i vägen på forskarens bana, om han icke haft till stöd för sin ädlare syftning kärlekens engel vid sin sida. Men äfven denne har följt mig genom större delen af mitt lif — och jag erkänner hans större och ädlare makt. Min tanke steg aldrig så djerft upp i forskningens himmelsträfvande flygt, att jag icke erkände henne, med hvilken kärleken förenat mig, för bättre och ädlare än jag; ty hon var och förblef en lefvande förklaring öfver Frälsarens ord i Hans bergspredikan: *Saliga äro de renhjertade, ty de skola se Gud.* Jag kunde med henne tråda fram inför Gud och säga: Vi äro ett, icke blott genom den ömsesidiga kärleken, utan äfven genom den gemensamma kärleken till Dig.

»Jag böjer med vördnad mitt hufvud för qvinnans värde och hyllar det med djup och innerlig kärlek, och detta har jag lärt mindre genom minnet af min mor, hvilken jag förlorade i min späda barndom, än genom den kärlek jag hyst för min hustru. Det är tvenne ädla qvinnor, som, framför alla andra menckliga varelser, verkat på mitt innersta såsom uppfostringskrafter. Då jag nu bittert känner, huru min själs öfriga krafter alltmer aftyna och vissna, växer kärleken i värme och innerlighet och jag känner hur den, renande, förädlande, mildrande och tröstande genomtränger mig. Om jag därför någonsin mer skulle kunna utföra något dugligt arbete har jag att tacka denna kärlek för min förmåga dertill. — — — — —

»Det första i mannens kärlek till qvinnan måste vara vördnad för hennes bestämmelse och den högre makt, som genom henne uppenbaras. Genom denna vördnad måste hans passion kufvas och innerligt förvandlas, om den skall kunna återuppstå, såsom den känslan mäktigt genomgripande, mystiska ande, som uppfyller den med glädjens och hoppets rikaste aningar, som till lif uppväcker snillet och fantasiens slumrande krafter, skänker åt åskådningen en verld full af morgonglans, ger kraft åt viljan och åt tanken ljus och klarhet, med ett ord, såsom verklig kärlek. Plato har yttrat, att mannen och qvinnan utgöra gemensamt den hela meniskan. Söndrade från hvarandra, äro de blott fragmenter utan förmåga att uppnå fulländning, och detta är sanning. Det är egentligen tvenne lefvande, af naturen sjelf skänkta grundkrafter, af hvilka man kan hoppas mencklighetens förädling eller förvandling genom religionens makt — och dessa äro ynglingens entusiasm för det heliga, och qvinnans kärlek. Den verkligt tänkande bör, då han inser detta, vörda dem. Men i synnerhet böra de sjelfva, ynglingen och qvinnan, förstå och vörda sin egen inre betydelse och deraf beroende kallelse, ty det är endast denna vördnad, som kan skydda dem mot de förvillelser, hvartill passionernas frestelser så ofta förleda dem. Om det någongång i framtiden händer, att qvinnorna i allmänhet och ej endast en eller annan af dem, vinna insigt uti kärlekens betydelse, makt och bestämmelse, och således äfven gemensamt känna sin värdighet, skall menckligheten genomträngas af en ännu i dess historia icke erfaren förädlingskraft. Mannahjertat kan icke

blifva det Guds rike, som det är bestämdt att blifva, om icke den älskande qvinnan är prestinna i dess tempel — och hon bör derföre begripa att det är genom denna prestintjenst, som hennes innersta egentligen blir en uppenbarelse af det heliga. Hon har äfven andra pligter att uppfylla, men denna utgör hennes bestämmelse.»

»Min far hade en stor vördnad för qvinnans bestämmelse och det var i sanning både skönt och djupt rörande att höra en 80:årig man yttra sig med så stark värme om qvinnans värde och betydelse. I afseende på en sorglig tilldragelse med ett af sina nattvardsbarn, yttrade han:

»Den qvinliga oskulden är den skönaste blomman, som växer i Guds paradis. När denna blomma förstöres af lastens gift och faller vissnad ner, blir det sorg i himlen och en stark förädlingskraft försvinner från jorden. Ångrensningens makt är väl stor och alla brott blifva af Guds barmhertighet förlåtna, men hvad qvinnan i sitt innersta förlorar genom sitt syndafall återvinner hon aldrig här på jorden.»

UTDRAG UR ETT BREF OM TEGNÉRS SKALDESTYCKE FRITHIOFS SAGA.

»Ingeborg utgör ett af skaldestyckets hufvudmoment. Skildringen af hennes karakter förekommer egentligen i »Afskedet». Det är svårt att i någon annan af de bilder, hvarigenom skaldekonsten försökt att framställa qvinnans karakter, återfinna den förening af innerlighet och renhet, af varm hängifvenhet och hög sjelfständighet, af den starkaste kärlek och den djupaste känsloligt; ödmjukhet under skyldighetens bud och makt öfver det mot ödet trotsiga mannahjertat, som här träder läsaren till möte. Ingeborgs förhållande till skaldestyckets utveckling och slut är ett så fullständigt uttryck af qvinnans betydelse och verkliga makt inom mensklighetens historia, att jag icke känner något dermed jemnförligt — med undantag måhända af Walter Scotts Rebecka och Jeannie Deans. Det var Ingeborg, som kallade hjälten tillbaka till hemmet, till fäderneslandet, till samhällets och mensklighetens tjenst, till undergifvenhet under det gudomligas makt. Det är åter detta, som qvinnan har gjort och alltid skall göra, så snart hon känner sin bestämmelse och är den trogen. Då kan hon träda fram in-

för Balder, inför lifvets och ungdomens gudamakt med sin kärlek och säga »att han är en Asason såväl som sjelfva Wallhalls gudar». Hon kan åt dem ej offra honom, ty han är sammanväxt med hennes väsende och deras egen himmel värdig, men hon kan och vill offra sin lefnads lycka och »gå emot sitt öde, som hjälten går mot sitt». Denna roll har qvinnan, den trogna nemligen, spelat så väl i verldshistorien som i mythen, såsom det blir tydligt för hvar och en, som öppnar ögonen för hvad begge innehålla om mensklighetens verkliga inre. Vi kunde därför, som jag tror, ställa fram vår store skalds Ingeborg i hennes skönhet och sanning, i hennes höghet och makt, såsom en omedelbart segrande vederläggning af alla de låghetens läror, genom hvilka vår tids både politiska och poetiska kannstöpore yrkat qvinnans lösryckande från sina skyldigheter och sin bestämmelse, såsom den rätta vägen till hennes lycka. Denna skildring bör äfven gälla som en uppenbarelse af Tegnér's innersta, såsom en minnesvård af att detta var ursprungligen sannt och ädelt, ehuru de riken, som både den nordiska och Helleniska sinnligheten inkräktat inom hans bröst, sannolikt ej voro små.

»Nu kommer jag till Frithiof sjelf. Han är nordens viking, som omvänder sig och blir samhällets tjenare och fridens vårdare. Han är mannen, som i ungdomen nästan alltid, om icke i den verkliga verlden, åtminstone i tankens, svärmar vidt kring haf och land. Han är, om du vill det, svenska folket, som högre än allt annat älskat bragder och äfventyr och föraktat friden som veklighetens mor, men som nu förnimmer eller borde förnimma en högre kallelse att omvända sig till friden. Jag sade nyss, att Frithiof äfven kan betraktas som en bild af svenska folket, den del deraf som kan anses som representant af dess bättre tänkesätt. Såsom han känna vi behofvet af omvändelse och försoning. Ingeborg motsvarar vår framtid och vi vilja vinna henne, men ej genom nidingsdåd. Såsom han besöke vi nu vår faders hög. — Vi fråga vår historia, vi fråga den om vår pligt, om hvad vi skole göra för att få vår gemensamma ungdomskraft återställd och med klart begrepp fatta vår bestämmelses fordran.

»Ja, vår historia är full af klang och storm och bragdernas lysande lågor och vi trösta oss vanligen med klangen och glansen öfver att stormen varit så stark. — Jag

kan icke bygga Balders nya tempel, jag har kanhända icke en gång kraft att dit framläpa en enda sten, men hägringen, som visar bilden deraf, står så lifligt för min tankes öga, som någonsin för Frithiofs sångare. Den har ifrån min ungdom vid sig fängslat min själs håg och det är knappt något på jorden, för hvilket mitt hjerta klappar så varmt, som för denna tankebild. Ett på den skandinaviska klippan uppfördt tempel, till sanningens dyrkan och för värden af kulturens heliga eld, är det ideal, som, nästan under hela min lefnad, utgjort medelpunkten för både mina tankar och mina drömmar, och den bestämmande kraften för mina arbeten.»

XXXIV. VÅR LEKTYR *).

3.

(*Miss Braddon och George Eliot.*)

Till de väsendtligare förtjensterna hos en skriftställare hörer onekligen originalitet. Denna är i sjelfva verket intet annat än den egendomliga form och riktning snillet antager. Om man således med fog kan säga: intet snille utan originalitet, kan påståendet äfven omvändt ega sin giltighet för så vidt det originella, då det ej genomtränges af en snillrik anda, oftast sammanfaller med det bizarra. Hos nyare romanförfattare återfinnes jemförelsevis sällan detta snillet igenkänningstecken. Så mycket angenämare och mera öfverraskande blir därför bekantskapen med en förf., sådan som George Eliot, till hvars hufvuddrag måste räknas en framstående originalitet. Redan i hennes val af ämne röjer sig denna egenskap, parad med det genuint nationela skaplynne, som är henne eget. Hon rör sig nemligen helst inom folklifvet och den lägre medelklassen, uppsökande nationens innersta kärna, inom hvilken framåtskridandets jäsningssämnen kraftigast röra sig, och danar af detta rika stoff sina typiska karakterer. Med henne dröja vi vid timmermannens hyfvelbänk, i den anspråkslösa verkstaden vid hörnet af en bakgata, och läsa i hans redbara, allvarliga drag, i den fasta, genomträngande blicken, hemligheten af de kraf-

*) Forts. från föreg. häfte.

ter, som grundlägga nationernas välstånd och inre styrka. Vid hennes sida se vi väfvarens bleka anlete, framlutadt öfver det arbete, som blifvit honom hans enda vän, hans sällskap, hans allt; och under väfstolens enformiga slamrande, tillhviskar hon oss en enkel, gripande skildring ur djupet af det sjäslif, som ligger doldt bakom dessa matta blickar, denna böjda hjessa. (Se *Adam Bede* och *Silas Marner*.) Ehuru lyckligast i sina skildringar ur arbetarens lif, gifver hon dock ypperliga teckningar äfven af andra phaser af det engelska nationallynnet. Så känner hon sig t. ex. lika hemmastadd i den högkyrklike församlingsherdens beqväma studerkammare och i adelsdamens gemak, som i farmerns enkla bostad och i den nitälskande Dissenter-predikantens torftiga vindsrum. Den fashionable unge gentlemannens tankar äro henne lika litet fördolda, som de eldiga, omskapande idéer, för hvilka månget frihetsälskande hjerta bland folket klappar. (Se *the Mill on the Floss* och *Felix Holt*.) — Af dessa antydningar framgår, att karaktersmålning är den konstart, hvaråt förf. hufvudsakligen egnat sig, och att hennes arbeten sålunda tillhöra den kategori inom den engelska romanlitteraturen, som vi kallat karaktersromanen. George Eliots originalitet framträder på detta område redan i den djupare blick hon förråder för det enklaste lifs inre betydelse, hvilken under hennes hand får en belysning, lika skiljd från romantisk öfverdrift som från torr hvardaglighet. Man möter sålunda ej i hennes arbeten dessa romanhjeltar och hjeltinnor, hvilkas sorger och fröjder synas lika konstlade och öfverdrifna som de sjelfva; än mindre färglösa familjescener, liknande grumlade och illa tagna fotografibilder. George Eliot rådfrågar ej blott lifvet och erfarenheten; hon uppfattar med en säker konstnärlig instinkt hvad lifvet har bäst och innehållsrikast, utan att därför i någon mån fördölja dess verkliga skuggsidor. Karakterens och sjäslifvets många former få dessutom under hennes hand en sällsynt åskådlighet, genom det innehåll och den egendomliga betydelse förf. förmår inlägga redan i några få ord. En fin humor, en på en gång rik och kraftig fantasi, bidraga ock att åt hennes stil gifva en färg, en friskhet och kärnfullhet, som lyckligt motsvara det rika tankeinnehållet. Det senare grupperar hon omkring en grundidé, hvilken, om den än ej alltid såsom bestämd plan föresväfvat förf., dock gör sig gäl-

lande såsom sådan för läsaren, hvarigenom också fordran af ett harmoniskt, helgjutet intryck uppfylles. Anspråken på en liflig, omvexlande handling tillfredsställas deremot mindre, hvilket är så mycket lättförklarligare, som karakters-tecknarnes uppgift synes vara att företrädesvis framhålla den *hufvudhandling*, genom hvilken karaktererna framtråda i omisskännlig klarhet och konsekvens, med underordnande af de öfriga. I förf:n:s senast offentliggjorda arbete, *Felix Holt*, synes hon vilja i och genom hufvudpersonerna gifva ett uttryck åt de sträfvanden, som karakterisera samfundslifvet i vår tid, deribland främst spridandet af en sund folkupplysning och beviljandet af allmän rösträtt, samt, om ock indirekt, bestämmandet af qvinnans uppgift och ställning i förhållande till samhället. Genom att förlägga händelsernas tidpunkt trettiofyra år tillbaka, bevisar förf:n, att dessa frågor i sjelfva verket tillhöra alla tider. Att hon dock här på intet vis uppoffrar karakterernas liffullhet och sanning för framhållandet af vissa idéer, eller gör dem till blotta representanter af de senare, skall en kort redogörelse för bokens innehåll visa, ehuru en dylik å andra sidan ej kan göra full rättvisa åt originalet, men må betraktas blott såsom en inledning till detsamma.

I berättelsens första kapitel införes läsaren på ett större herresäte, Transome-Court, der husets herrskarinna, mrs Transome, hvarje ögonblick afvaktar sin yngre sons återkomst efter en femtonårig vistelse i Orienten. Modren ser i denne son sitt allt, sin högsta glädje. Hennes make är en till kropp och själ förslöad sjukling, den äldre sonen nyligen död efter att hafva fört ett utsväfvande lif, som ådragit föräldrarna betydliga skulder; den yngre, Harold, som i Smyrna förvärfvat en anseelig förmögenhet, återkommer derföre nu, jemte en späd son, till fädernehemmet, för att öfvertaga ledningen af familjeangelägenheterna. Mrs Transome döljer under ett stolt och befallande yttre en på en gång passionerad och finkänslig karakter. Efter att i sin ungdom ha skördat all den beundran hennes ärelystnad eftersträfvade, finner hon sig nu, vid omkring 50 års ålder, nedtryckt af penningbekymmer och förödmjukad af grannarnas hviskningar, rörande familjens ställning och hennes eget förflutna lif. Hon bär nemligen inom sig medvetandet om ett bittert ångradt ungdomsfelsteg, och finner i kretsen af de smådag-

liga bestyren, i känslan af sin betydhet som matmoder samt först och sist i hoppet om sonens återseende den enda trösten för smärtsamma minnen.

Hennes person, säger förf., röjde alltför tydligt en viss rang i samhället, för att af någon kunna betraktas med liknöjdt öga; den kunde hafva anstått en kejsarinna, dömd att regera, omhvärfd af partier, ständigt på vakt emot befarade inkräktningar, nödgad att bryta ingångna traktater, att bära hufvudet högt under de mest förödmjukande och förtviflade förhållanden, dömd slutligen att i hjertats djup hysa en qvinnas högsta längtan för evigt ouppfylld. Och likväl hade mrs Transomes själsriktning, hennes verksamhet och omsorger ingalunda varit af någon upphöjd natur.

»I sin ungdom, såsom den vackra miss Lingon, var hon ansedd såsom ett under af talanger och god uppfostran. Hon läste i hemlighet de farliga franska författarne, ehuru hon trodde dem vara gudlösa, och visste sig begå en synd genom att läsa dem. . . . Hon fann mycket nöje i förlöjligandet af bibliska karakterer och slukade begärligt skildringen af otillåtna passioner; men detta oakadt trodde hon, att sanning och salighet bestod i flitigt åhörande af bibelförklaringar och predikningar, enligt statskyrkans ritual, och i en sådan uppfattning af detta lifvet och det tillkommande, som bäst bevarade det bestående orubbadt, tillbakavisande massans påträngande och den fattiges missnöje. Hon visste att Judiska historien var vida att föredraga framför någon profan historia; hedningarne voro lastbara och ogudaktiga, men utmärkta för klassisk lärdom och konstnärligt snille; medeltiden var mörk och papistisk, men nu gick christendomen hand i hand med civilisationen; och var än försynens verldsstyrelse en smula intrasslad i andra länder, så hvilade den, — det var alldeles uppenbart — i det lyckliga England på toryismens och statskyrkans evärdeliga grundsatser och egde ett fast stöd i huset Brunswicks arfsrätt och den orthodoxa dogmatiken. Det är förvånande, hvilken verkan dessa grundsatser kunna åstadkomma, då de uttalas af en ung vacker flicka, som sitter väl till häst, sjunger och spelar litet till husbehof, målar små figurer i vattenfärg, har en skälmsk gnista i ögat, då hon gör en vågad citation och en uppsyn af allvarlig värdighet, då hon framdrager något ur förrådet af sina renläriga åsigter. Men huru mycket ett sådant idéförråd än må vara egnadt att göra sig gällande i sällskapslifvet under några balsationer, så förmår dock ingen skatt af fågring att göra det till en källa för trefnad eller tröst under lifvets allvarligare förhållanden. — — — Motgångar, förödmjukelser, penningebekymmer och samvetsagg hade förändrat Mrs Transomes verldsåskådning; hon såg numera något ängsligt i morgonsolens sken; hon såg skadeglädje eller ogillande medömkan i de helsande grannarnes blickar.

»Med sonens ankomst skulle dock allt bli annorlunda.

»Redan i återseendets första ögonblick, finner hon dock sin missräkning.

»Hon hörde någon kalla henne »moder», kände en lätt kyss på hvardera kinden; — men lifigare än allt detta, framstod för henne medvetandet om att den återkomne sonen för henne blifvit en fremling; i samma ögonblick deras ögon möttes, kände hon med ett slags förskräckelse det afstånd, som åtskiljde dem.»

Harold öfverraskar under första samtalet modren med meddelandet, att han till sina politiska åsikter är en Radikal, hvilket för henne är liktydigt med offentlig vanära för familjenamnet. Den sjelfständighet och otillgänglighet för hennes inflytande, hvilka hon iakttaget hos sonen, oroar henne dessutom, af omsorg för en persons säkerhet, som öfver henne och familjeaffärerna länge utöfvat en lika oinskränkt som numera för henne förhatlig makt. Denne man är advokaten Jermyn, numera gift och bosatt i den närbelägna köpingen, Treby Magna, der han åtnjuter anseende såsom en förslagen och inflytelserik man, ehuru de verkliga gentlemännen ej betrakta honom såsom sin jemnlige. Harold, en kraftig, bestämd och klartänt man, som förenar engelsmannens praktiska blick och sunda omdöme med österländningens despotiska lynne och smak för njutningar, inser lätt, att Jermyn egennyttigt förvaltadt affärerna, tillbakavisar modrens ursäkter, men uppskjuter alla strängare åtgärder, i afsigt att betjena sig af Jermyn, såsom agent vid det blifvande parlamentsvalet, till hvilket han anmält sig som liberal kandidat. Modren iakttaget med bäfvan den starkt utpreglade likheten mellan bådas anletsdrag, såväl som den omisskänneliga motvilja, hvilken Jermyns på en gång förbindliga och sjelfbelåttna väsende och hans lågsinnade karakter synes ingifva Harold.

Samtidigt med ofvanstående, införas vi hos Dissenterförsamlingens i Treby pastor, Mr Lyon, sysselsatt i sitt arbetsrum med förberedandet af morgondagens predikan, och döljande under den anspråkslösaste yttre gestalt ett brinnande religiöst nit och det ädlaste hjerta. Hans begrundanden afbrytas af en församlingsbo, qvacksalfvarenkan Mrs Holt, som kommer för att beklaga sig öfver sin nyss hemkomne son, hvilken ej vill tillåta henne att, såsom hittills, försälja den affidne mannens läkemedel. Mot denna, enligt hennes förmenande, ytterliga vanvördnad mot Gud och människor, utbreder hon sig med hela rikedom af en förvänd

religiös jargon; och Mr Lyon kommer under samtalets gång till den öfvertygelsen, att ett bland de för en mans christeliga tålmod mest frestande buden visserligen är detta: »man skall gifva det svagare qvinliga kärilet dess äro.»

Uppträdet är en af förf:n:s lyckligaste humoristiska skildringar. Med anledning af modrens besök gör Mr Lyon följande dag sonens bekantskap. Felix Holt har såsom biträde åt en apotekare i Glasgow förvärfvat en ej ringa grad af bildning, på samma gång, som han med lif och själ anslutit sig till det politiska reformpartiet eller de så kallade Radikala. Från dessa skiljer han sig dock ej obetydligt, i det han drifver den opopulära satsen att reformen bör begynna med reformatörerna sjelfva, att njutningslystnad och penningebegär äro straffvärda, icke blott hos de rika och högt uppsatte, men äfven hos mannen af folket m. m. En veckas vilda förströelser, ur hvilka han uppvaknade med en afgjord leda för allt det usla och sjelffördrande i ett sådant lefnadssätt, hade varit den bestämmande krisen för hans lif.

»Jag började då eftersinna hvad värde lifvet egentligen kan ega. Denna världen, tänkte jag, är visserligen ej den bästa. Men så vidt jag kan förhindra det, skall den åtminstone ej genom mig blifva sämre. Man må säga, att jag ej kan omskapa världen, att det alltid skall komma att finnas tjuftar och skälmar, och att om jag ej ljuger eller stjälar, någon annan skall göra det. Välan! Må de andra göra det då, jag gör det icke!» . . . »Jag vill blifva en demagog af nytt slag, ärligt säga folket dess dårskaper, påpeka dess blindhet och hvarken smickra det eller lefva på dess bekostnad. Jag har ärft min lefnadslott, och tillhör genom den en viss samhällsklass. Härstammade från en gammal handtverkare-släkt, ämnar jag ock visa, att handtverkarens lott är så god och aktuingsvärd som någon annan, och att man i hans förhållanden kan utveckla alla sina bästa naturgåfvor fullt ut lika bra och bättre än om man tillhörde den klass, inom hvilken man öfveröser hvarann med hycklade smålöjen och visitkort och yfves öfver att anses rikare än sina grannar.»

Felix uppskattar genast den ädla, ehuru något ensidiga karakteren hos den man, som halft gillande lyssnar till hans åsigt. Ett helt annat intryck erfar han deremot vid åsynen af Mr Lyons' behagliga dotter, med sitt på en gång medvetet öfverlägsna och qvinligt behagsjuka väsende.

»Esther, som för någon tid sedan återkommit från en fransysk pension och sysselsätter sig med att gifva språklektioner åt stadens unga damer, var, säger förf:n, en af dessa ovanliga organisationer, som

äro finkänsliga och ömtåliga, utan att vara i minsta mån sjukliga. Hon hade öga för de finaste skiftningar i skick, språk och ton, hon hade sin egen lilla lagbok i fråga om essencer och färger, i kraft af hvilken hon hemligt fällde eller frikände alla saker och personer, viss uppå att hennes måttstock var den högsta. Hennes nätta fot, hennes fina vrist och oklanderliga naglar voro föremål för hennes innerliga belåtenhet och hon kände med sig själf, att det var hennes öfverlägsenhet, som gjorde att hon ej kunde förmå sig att begagna annat än de finaste kammarduksnäsdukar och de mjukaste handskar. Allt hvad hon inbringade genom sina lektioner användes på tillfredsställandet af hennes förfinade smak.

Detta var ingalunda det qvinliga ideal Felix Holt drömt sig, lika litet som han, den grofbyggde, till drägt och väsende ytterligt enkle radikalen, med den genomträngande blicken och det långa ovårdade håret, var egnad att tillvinna sig unga Esthers bevågenhet.

»Hvilken liten påfogel!» var Felix' utsago om henne efter deras första sammanträffande; »jag hade lust att komma hit hvarenda dag och läsa lagen för henne, pressa blygselns tårar ur de der glänsande ögonen och sätta saxen till de prydliga lockarne.»

Han låter något af denna sin önskan slutligen öfvergå till handling och uppsöker Esther en söndagseftermiddag då hennes far är i kyrkan:

..... »Jag kommer hit för att sitta hos er en stund,» sade Felix på sitt rättframma vis; »jag ville gerna språka med er, men det jag har att säga är ej angenämt. Er far plägar påstå att det ej hör till min uppgift att förutspå behagliga, det vill säga bedrägliga framtidsöden. Och han har rätt.»

»Jag förstår,» sade Esther och återtog sin plats. »Ni misstänker att jag ej hört någon predikan i eftermiddag och ni har kommit för att gifva mig en sådan.»

»Ja,» återtog Felix och satte sig grensle öfver en stol, ej långt från den unga flickan, och såg skarpt på henne med sina stora, ljusgrå ögon, »men till text vill jag taga ett yttrande af er. Ni sade härom dagen: 'Det är mig likgiltigt om menniskor hafva goda och sunda åsigter, blott de hafva god smak'. Nu vill jag, att ni skall inse hvilket ihåligt lappri detta hvad ni kallar god smak är.»

»Ack, ja, det betviflar jag visst ej, då ni säger det. Ni är ju en person med sunda åsigter.»

»Med åsigter, miss Lyon, menar man ju menniskors tankar om stora, viktiga ämnen; med smak åter menar man deras tankar om obetydligheter såsom klädsel, sätt att vara, nöjen, prydnader.»

»Nåväl! ja! eller rättare deras finkänslighet för allt sådant.»

»Det blir samma sak. Tankar, omdömen, kunskaper äro endast finkänslighet, mottaglighet för idéer och fakta. Om jag begriper ett matematiskt problem, så är det derföre, att jag har en mottaglighet för liniers och figurers förbindelser och ställning till hvarandra. Och jag vill att ni skall inse att en varelse, som har det slags känslighet för ting, som ni kallar smak, men saknar den känslighet, som

man kallar omdöme, är helt enkelt ett lägre, obetydligare slags väsende — en insekt, som märker ett bords skakning, men aldrig iakttagit åskans dån.»

»Ganska riktigt! Jag är således en dylik insekt. Besynnerligt nog märker jag dock mycket väl, att ni i detta ögonblick utgjuter er vredes åskor öfver mig.»

»Nej! Ni är ingen insekt! ingen sådan underordnad varelse. Det är just detta, att ni vill skryta med er egen småsinthet, som sätter mig i barnesk. Ni har tillräcklig urskiljning för att vara tillräknelig för brottet att öka de kvinnors antal, som förhindra en ädlare syftning i mannens lif.»

Esther rodnade djupt. Hon harmades öfver detta yttrande, men fann det dock ej så motbjudande, som många af dem Felix förr ställt till henne.

Efter att under en jmförelse mellan henne sjelf och hennes far hafva påpekat den fina egoism, som bestämde hennes lif, fortfor Felix:

»Jag vill att ni skall förändra er! Jag är naturligtvis en tölp, som så talar. Jag borde hviska i ert öra, att ni är fullkomligheten sjelf. En annan man skulle kanske säga så. Men jag vill att ni skall förändra er!»

»På hvad sätt skall jag kunna uppfylla denna er önskan, Mr Holt? Genom att flitigt gå i kyrkan?»

»Nej, genom att fråga er om lifvet ej verkligen är så allvarligt, som er far anser det vara om man ej under loppet af detta lif kan blifva en välsignelse eller förbannelse för många. Ni vet nog att ni aldrig gjort er sjelf en sådan fråga. Ni bekymrar er ej om att vara annat än en fogel, som putsar sina fjädrar och som plockar till sig hvad han tycker om. Ni är missnöjd med verlden, därför att den ej skänker er alla de obetydligheter ni önskar er; icke därför att den är en verld, hvaruti myriader af män och kvinnor nedtyngas af oförätter och olyckor samt besmitta sig med laster.»

Esther kände sitt hjerta svälla af sårad stolthet och förödmjukelse men hade dock tillräcklig sjelfbeherrskning för att svara med sin vanliga silfverklingande röst:

»Var god och fortsätt, Mr Holt! Lätta ert hjerta från dessa brännande sanningar. Det måste vara påkostande att sluta dem inom sig.»

»Ja, det är så,» återtog Felix, och stannade, ej långt från hennes plats. »Jag kan ej uthärda att se er gå samma väg, som de dåraktiga kvinnor, hvilka förstöra männens lif. Männen kunna ej undgå att älska dem och göra sig derigenom till slafvar af obetydliga varelsers obetydliga önsknings. Det är på detta sätt de, som kunde göra något bättre, förlösa sitt lif för ett lappri, tillbakahållas från alla högre sträfvanden och arbeta med sin hjerna och sina lemmar för ändamål, som ej hafva mera att skaffa med en mans bestämelse än tårtor och sötsaker. Det är detta, som gör kvinnorna till en förbannelse; hela lifvet måste inskränkas för att lämpas efter deras småsinne. Det är orsaken, hvarföre jag aldrig vill blifva förälskad,

och skulle jag en gång, i trots af denna föresats, frestas att älska en kvinna, så skall jag qväfva denna opåkallade känsla i djupet af mitt bröst.»

Intrycket af dessa och dylika yttranden, förstärkta af medvetandet om Felix' intellektuella och moraliska öfverlägsenhet, blir slutligen lösen till en fullkomlig omstörtning af Esthers själsriktning och åsigter. Med en fin bildning och en naturlig smak, som gör henne obenägen för beröringen med hvarje yttring af råhet, har Esther kännit sin nuvarande omgifning otillfredsställande. Hon sympatiserar ej med fadrens religiösa öfvertygelse och han är henne mindre kär, emedan han ofta genom tankspriddhet gör sig löjlig, äfvensom hans simpla lefnadsvanor stöta Esthers finare smak. Stolt och själförtrogen, har dock den unga kvinnan ädla böjelser, hvilka, framlockade af Felix' kraftiga uppmaning och exempel, mogna alltmera under de vigtiga yttre vexlingar, som bådads lif kort derpå undergår. Esther vill dock ej erkänna för sig sjelf någon annan känsla än vänskapen i förhållande till sin opåkallade stränge Mentor och denne är dittills temligen öfvertygad om sin otillgänglighet för inflytelsen af sin lärjunges qvinliga behag.

Sedan förf:n med den karakteristiska åskådlighet, som är henne egen, uppdragit konturerna af sina hufvudfigurer, låter han vårt intresse delas mellan dessa och den intrig, hvars lösning i sjelfva verket sammanfaller med karaktärsutvecklingen.

I följd af det stormiga parlamentsvalet träder nemligen Harold Transome i beröring med Felix Holt, hvilken senare genom ett hjeltomodigt, men dock förhastadt försök att tillbakahålla ett folkupplopp, som Jermyns agenter föranstaltat, blir vållande till en persons död och derefter i fängelse afvaktar sin ransakning och dom. Esther deremot befinner sig på Transome Court. Man har nemligen gjort den öfverraskande upptäckten att hon är rättmätig arfvinge till det Transomeska godset. Harold's redbarhet har tillbakavisat åtskilliga frestelser att undanhålla Esther kännedomen derom. Med en gentlemans ridderlighet hemställer han åt sin sköna gäst att bestämma vidden af de anspråk hon på grund af sin arfsrätt kan vilja göra gällande, under det föreställningen om att försona de stridiga intressena genom ett giftermål föresväfvar honom.

Mr Lyon är ej Esthers rätta fader utan hennes stjuftar, ett förhållande som han hittills förteगत, af farhåga att förlora hennes ömhet genom bekännelsen af sin på en gång smärtsammaste och oförgätligaste lifserfarenhet. Mr Lyon har under sin ungdom egnat sig uteslutande åt djupsinniga studier och vården om en församling, till hvars ledare han, på grund af stor religiös begåfning, tidigt kallats. Hans hjerta hade under tiden ej egt rådruм att utveckla den rika fond af ömhet, som derinne slumrade. Det oförmodade sammanträffandet med en ung, hvarje stöd beröfvad enka, som med en spåd dotter sökte hans beskydd, blef derföre för honom lösen till en själskris i denna riktning. Den öfverväldigande ömhet, hvarmed han omfattade sin skyddsling, rubbade hans andliga jemnvigt, inkastade honom i våldsamt inre kamp och föranledde honom slutligen att lemna sin församling, för att kunna egna sitt lif uteslutande åt henne. Först då döden beröfvat honom denna sitt hjertas afgud, som han blott ett år kallade sin hustru, återtog han sin presterliga verksamhet, med ett nit, förhöjdt genom ångren öfver den trolöshet, han ansåg sig ha begått emot sitt heliga kall. Hans förebråelser minska dock ej den ömhet, hvarmed han omfattade minnet af sin korta lycka, och det är med en röst, darrande af rörelse, som han för Esther omtalar hennes mors öde, sin egen kamp mot en öfverhandtagande lidelse, sin korta lycka, hustruns derpå följande död samt Esthers hemlighetsfulla börd.

Orörlig och bäfvande lyssnade Esther till den gamle mannens berättelse. Hon kände sin inre syn vidgas vid anblicken af de lidelser och strider, den salighet och smärta, som inneburits i ett lif, hvilket hittills förekommit henne så intresselöst. Och då slutligen den gamle yppade för henne, att han ej var hennes verkliga fader, utan hennes stjuftader, som blott under en faders namn sökt omhulda henne och vinna hennes barnsliga tillgifvenhet, då öppnade sig plötsligt hennes unga hjerta för den barnafromma, bepröfvade gamle mannens kärlek. Härtill bidrog väl äfven det förädlade och renande inflytande, som umgänget med Felix under de sista månaderna utöfvat på den unga flickans ytliga och själfbelåtna sinne, i det hon lärt att misstro sitt gamla ideal för moralisk förträfflighet, samt börjat ana att det gafs djupare skiftningar af själslivet, än de hon hittills erfarit.

Medan fadren talade hade Esther smugit sig fram till den träpall, hvarpå han plägade lägga sina böcker. Hon ville tala, men känslorna kunde ej i blotta ord finna uttryck tillfyllest. Hon lindade sina armar om den gamle mannens hals och utbrast under häftiga snyftningar: »Fader! Fader! Förlåt mig! Jag har hittills ej älskat dig som du förtjent. Men härefter skall jag förstå och älska dig bättre — tro mig! Jag skall det.»

Esther har emellertid erhållit visshet ej blott om den kärlek Felix Holt hyser för henne, men äfven om hans föresäts att försaka denna kärlek, emedan han redan före den timade förändringen i Esthers samhällsställning insett att deras lefnadsuppgifter voro oförenliga. Han uppfattar sin känsla för henne såsom en invigning till allvarligare uppgifter — ett riddarslag, kräfvande såsom alltid stora uppoffringar — och uppgör derefter sina framtidsplaner... Det egendomliga förhållandet mellan de unga är skildradt med en förenad kraft och finhet, hvarom följande scene, med det shakespearska mottot: »att höra med ögonen är kärleks ljufva konst», möjligen kan ge någon föreställning.

Felix hade föreslagit en vandring i närheten af staden. Esther hade samtyckt, sjelf halft förvånad, att hon ej kände sig besvärad af att vandra genom gatorna i den simple mannens sällskap. Esther hade satt sig på en kullfallen trädstam, och Felix nedkastade sig på marken framför henne, med armen stödd mot ett träd och hufvudet hvilande i handen. Felix hade talat om sina framtidsplaner, Esther kände sig beklämd, hon visste ej hvarför. En tystnad uppstod. Plötsligt såg Felix upp och sade med dämpad röst:

»Ni är mycket vacker.»

Esther spratt till och blickade åt sidan på honom, för att se om hans ansigte kunde hjälpa henne att tolka detta nya språk. Han såg upp till henne lugnt, ungefär så som en högtidligt stämd protestant måste se på en bild af den heliga Jungfrun, med en andakt ingifven af typen snarare än af bilden. Esthers fåfånga fann sig ej på minsta sätt smekt: hon kände i luften att Felix var på väg att klandra henne.

»Jag undrar,» fortfor han, alltjemt seende på henne, »om det härfin afvägandet af krafter någonsin skall komma att väga den kraft, som skulle finnas hos en skön kvinna, hvilkens sinne vore lika ädelt, som hennes ansigte är vackert; som lät en mans passion för henne gå i ett och samma strömdrag med alla hans lifs stora syften.»

»Det är svårt för en kvinna att någonsin försöka bli god, när

man icke tror på henne, när det ständigt antages att hon måste vara föraktlig.»

»Nej, dyra Esther!» (Det var första gången som Felix hade kallat henne vid hennes förnamn, och, när han nu gjorde det, lade han sin breda hand på hennes två små händer, dem hon höll sammanknäppa öfver knäet.) »Ni kan omöjligen tro att jag anser er föraktlig. När jag först såg er...»

»Jag vet, jag vet;» afbröt honom Esther häftigt, alltjemt med bortvändt hufvud.

Några förklaringar följde, visande att Esther insett sina fel och Felix sin orättvisa mot henne.

»Skola vi vända om hem nu?» frågade Esther efter ett par ögonblicks tystnad.

»Nej,» svarade Felix ifrigt bedjande. »Bryt icke upp ännu. Vi komma aldrig mera att göra en sådan vandring tillsammans.»

»Hvarför icke?»

»Derföre att jag är en man, som blifvit varnad genom framtids-syner. De der gamla historierna om syner och drömmar, som vägleda människorna, hafva sanning uti sig; vi räddas genom att göra framtiden närvarande för oss.»

»Då önskar jag att jag finge några syner,» sade Esther leende emot honom, med ett bemödande att skämta, som stod i strid med en obestämd dyster känsla inom henne.

»Det är just hvad äfven jag skulle önska,» svarade Felix och såg på henne med en allvarlig blick. »Vänd icke bort hufvudet. Se på mig, så märker jag, om jag får fortfara att tala. Jag tror på er; men jag önskar att ni finge en sådan framtidssyn, att ni aldrig lopp fara att tappa bort ert bättre jag. Någon trollmakt af ett eller annat slag kunde råka att falla öfver er, och ingenting annat än en riktigt stark och fruktansvärd framtidssyn kunde då rädda er. Och om den räddade er, kunde ni bli den qvinna, som jag tänkte mig för en liten stund sedan, när jag betraktade ert ansigte; den qvinna, som gör ett högt mål lättare för mannen att ernå, i stället för att vända honom bort derifrån. Det är icke troligt att jag får bevittna ett sådant vackert resultat; men det bör komma, der en qvinlig ande blir inledd på rätta vägen. Det skulle glädja mig att veta, att det blefve er lott.»

»Hvarför är det icke sannolikt att ni får erfara hvad det blir af mig?» frågade Esther, vändande bort sin blick i trots af hans uppmaning.

»Hvarför kan ni icke alltid fortfara att vara min fars vän och min?»

Felix svarade genom att gifva några ytterligare utkast af sin lifsuppgift, enligt hvilken han ville uppsöka någon stor stad eller annan syndfull, eländig ort, fjerran från sina nuvarande omgifningar, för att der, sjelf vigd vid fattigdom, söka göra lifvet mindre bittert för några få af sina bröder.

Esther blickade drömmande framför sig och yttrade derpå:

»Detta ser ut som en tung lott; men den är stor.»

Hon reste sig upp för att vända om hem.

»Ni anser mig då icke för en narr!» utbrast Felix, reste sig hastigt och lutade sig ned för att taga upp mössa och käpp.

»Ni misstänkte mig naturligtvis för något sådant,» anmärkte Esther med en viss bitterhet.

»Ja, kvinnor — så framt de icke äro en S:t Theresa eller Elisabeth Fry, — anse vanligen sådant för galenskap, utom när de läsa derom i bibeln.

»En kvinna kan svårligen någonsin bestämma sig för en sådan lefnadsbana; hon är beroende af hvad lifvet erbjuder henne. Hon måste välja ett lägre, emedan blott ett lägre ligger inom det håll dit hon kan nå.»

»Skulle ni då verkligen kunna tänka er mödan och försakelsen såsom lifvets bättre del?» sade Felix och såg på henne med en frågande blick.

»Ja, det kunde jag,» svarade hon, och kindernas purpur spred sig öfver hals och panna.

Kort efter detta samtal blef Felix, såsom vi nämnt, fångslad och ställd inför rätta.

Det eftertryck, hvarmed Harold m. fl. lägga sitt inflytande i vågskålen till Felix' förmån, framkallas till stor del genom Esthers på en gång oförskräckta och kvinligt intagande uppträdande såsom vittne vid förhöret.

Mrs Holt har ej heller försummat att med den henne egna vältalighet föra sonens talan hos Harold. Den hederliga quacksalfvarenkans uppträdande i försalen på Treby Manor, hennes reflexioner öfver de ovana omgifningarne, hennes hemliga undran om statyen, föreställande Silenus med Bachus i famnen, kunde vara bilden af någon bland den Transomeska familjens stamfäder, »som haft den egenheten att vilja gå till efterverlden spritt naken, ehuru han haft råd att bestå sig de präktigaste kläder i verlden»; hennes försigtiga och vörtnadsfulla frågor rörande den gamle lurfvice herrn och det välsignade lilla barnet; den plötsliga bekräftelse hennes förmodan erhöill, då hon fick ögonen på gamle herrn, som, nyss uppstigen från sin middagslur och sällsamt draperad i en persisk schal, visade sig i skuggan af den förmente stamfadern, och ändtligen hennes slutsats, att det ju vore ganska möjligt, att den gode Guden undandragit de förnäma, som icke behöfde tänka på sitt dagliga bröd, någon del af det sunda förnuft, som så mycket bättre behöfdes på annat håll — allt detta bildar ett uppträde af öfverträfflig komisk verkan.

Emellertid synes den mörka skugga som hvilat öfver Mrs

Transomes lif sprida sig äfven till sonens. Uppträdet mellan Mr Jermyn, som förgäfves sökt förekomma den lagliga räfst, Harold mot honom anställer, och Mrs Transome, hvars bemedling han påyrkar, är djupt gripande. Vid hvarje replik afslöjar den lågsinnade mannen alltmera sin sjelfviska och nedriga karakter och lägger den slutligen med ett mästerligt skildradt missgrepp på en gång i dagen, genom uppmaningen till modren »att låta sonen veta hela sanningen».

Måhända finnes det ingen bittrare ironi i lifvet, än en djup sanning, kommande från läppar, som icke ega någon rätt att uttala den.

»Jag skall aldrig säga honom det!» utbrast mrs Transome, störtande upp, och skälfvande i hela kroppen af en passion, som nästan tycktes göra henne ung på nytt. Hennes händer hängde nedåt sidorna våldsamt knutna, hennes ögon och läppar förlorade sitt uttryck af outsäglig, undertryckt bitterhet och tycktes plötsligt lifvade af energi. »Ni räknar upp edra uppoffringar för mig, ni har satt upp en lång räkning, och det kan behövas; några af dem äro sådana, som ingen annan än ni skulle kunna gissa eller leta sig till. Men ni gjorde edra uppoffringar när ni sade mig att de utgjorde er lycka; att det var jag som sänkte mig till er, jag som skänkte ynnestprof.»

Jermyn reste sig äfven och lade sin hand på stolskarmen. Han hade blifvit märkbart blekare, men tycktes vilja säga något.

»Tala icke!» sade mrs Transome befallande; »öppna icke edra läppar igen. Ni har sagt nog; nu vill jag tala. Jag har gjort uppoffringar, jag också, men det var då jag visste att de icke utgjorde min lycka. Det var sedan jag såg att jag hade sänkt mig — sedan jag såg att er ömhet hade förbytt i beräkning — sedan jag såg att ni tänkte på er sjelf ensamt, och icke på mig. Jag fördrog allt; jag tillslöt ögonen; jag skulle nästan heldre ha hungrat ihjel, än tvistat med den man jag hade älskat, hvarvid jag skulle nödgats anklaga honom att ha ockrat på min kärlek för slem vinning.»

Det var en lätt darrning i mrs Transomes röst vid de sista orden, och hon iakttog ett ögonblicks tystnad; men när hon talade igen, lät det som om darrningen hade frusit till en skarp ispigga:

»Jag förmodar att ingen qvinna, som blefve bestulen af sin älskare, skulle förmå sig att ange honom.»

»Mrs Transome,» sade Jermyn med hvita läppar, »det är öfverflödigt att säga mer. Jag återkallar hvarje ord som kunnat stöta er.»

»Ni kan icke återkalla dem. Kan en man urskulda att han är en usling?... Jag vill icke förlora den olyckliga lotten att vara qvinna, nu då jag sett hur djup en mans låghet kan vara. Det måste fordras en mans styrka för att först kunna säga till en qvinna, att hennes kärlek har gjort henne till er gäldenär, och sedan bedja henne betala sin skuld genom att slita de sista stackars svaga trådarna mellan henne och hennes son.»

»Det begär jag icke,» inföll Jermyn.

Hans offer trodde dock icke denna försäkran och hon gjorde rätt. Drifven till det yttersta, uppenbarar Jermyn slutligen allt för Harold under de för denne mest förödmjukande förhållanden. Esthers bemedling återför dock sonen till den djupt förkrossade modrens sida.

Mot bakgrunden af det glädjelösa, af inre ångest förbittrade lif, hvars aftonskymning vi bevittnat, framstår Esthers unga och väna gestalt i ett blidt ljus. Framtiden erbjuder sig åt den unga unga rika arftagerskan i tvenne väsentligen olika former. Å ena sidan, ser hon sig såsom Harolds maka i den omgifning, som genom förfining och komfort tilltalar hennes medfödda böjelser, en föreställning som dock förmedlas af medvetandet om Harolds befallande lynne, samt af den prägel af försöffning, af inre tomhet, som ett lif i rikedomens sköte synes innebära. Å andra sidan åter, synes den med alla hennes ädlaste ingifvelser förbundna bilden af Felix, och vid hans sida ett lif i verksamhet och försakelse, förljufvadt af hvad hon lärt sig uppskatta såsom det dyrbaraste på jorden — hans kärlek. Hon är ej viss om att detta senare lif verkligen står henne till buds, men finner sig genom Harolds anhållan om hennes hand uppfordrad att fatta ett afgörande beslut. Den sistnämndes senaste pröfning, om hvars beskaffenhet hon dock är okunnig, har väckt hennes innerligaste, qvinliga deltagande — hon är lemnad ensam med intrycken af allt, hvad hon erfarit under den skiftesrika tiden sedan det första sammanträffandet med Felix Holt. —

Och här måste ock vi lemna Esther, i det vi öfverlåta åt läsarens eget skarpsinne och hans erfarenhet af den qvinliga karakterens grunddrag att förutse, huruvida Esther blir sin ursprungliga, ytligare riktning trogen, eller om det betydelsefullare lif, den sällhet af högre art, hon i och med Felix lärt att älska, blifva de segrande vid valet.

Någon närmare jemförelse mellan de båda författare, af hvilka vi här gifvit en flyktig karakteristik, tillåter ej utrymmet och de torde dessutom göra sig sjelfva.

Vår afsigt är vunnen, om vi med dessa anspråkslösa uppsatser lyckats visa arten af det intryck, som händelseromanen med dess slappa moral och sinnesretande skildringar lemna hos läsaren, jemförd med den rena och förädlande njutning, som den af verkligheten i högre mening betingade

dikten skänker, då den, trogen sin uppgift, sprider ett lifligare ljus öfver det oförvanskligt sköna i lifvet och i människohjertat *).

Erika.

XXXV. EN GLAD SJÄL.

Genrestycke efter fransyska skolan.

Johanna var enda dottern till en gammal girig, torr och sjelfvisk provincialläkare. Han höll henne strängt, älskade henne föga, fordrade af henne allt hvad man begär af en tjenarinna och gaf henne ingen lön.

Den gamle doktorn motionerade dagligen sin tvifvelaktiga vetenskap och sin välfödda lekamen inom distriktet; men en gång i sängen kunde hvarken lefvande eller döda förmå honom att lemna den.

Han hade ett favorituttryck, som han upprepade med sin entoniga, isiga stämma, allt som patienterna beskrefvo sina plågor: *det var löjligt!*

— Käre herr doktor, jag plågas som en mask.

— Det var löjligt!

— Herr doktor! min hustru ligger i själtåget.

— Det var löjligt!

— Doktor! det är nu tredje sonen vi ha mist.

— Det var löjligt!

Det stackars folket stirrade på honom med bestörta minner, men tänkte att doktors stora lärdom måste gifva det der ordet en särskild betydelse och återtog så sin berättelse.

När doktorn kom hem från sina dagliga turer stängde han sig inne i sitt rum. Sin dotter tillerkände han inga an-

*) Vi begagna tillfället att nämna den nyligen utkomna svenska öfversättningen af Felix Holt och anbefalla den till våra läsare, icke blott för originalets värde och för den ovanliga omsorg och talent, hvarom öfversättningen vittnar, men äfven af önskan att våra förläggare må öfvertygas att det icke blott är *den dåliga* romanen i *dålig* öfversättning, som hos vår allmänhet finner en så strykande afsättning, men att också den goda romanen i god öfversättning kan vara en god affär. Särskildt vore det önskligt om den förläggare, som genom utgifvandet af *Felix Holt* vädjat till den högre smaken hos vår läsande allmänhet, af detta försök blefve uppmuntrad att utgifva i svensk öfversättning äfven de föregående arbeten, man eger af samma utmärkta författare.

Red.n.

dra vare sig pligter eller rättigheter, än att laga hans morgonkaffe, bereda hans glödgade vin till aftonen, framsätta hans tofflor, och laga hans linne. Han talade aldrig till henne, om ej för att gifva henne en befallning. Han var en af dessa män, som fordra ett väl försedt bord och ett ordentligt hem, samt framför allt att hushållet går utan att han behöfver lossa på pungen, korteligen en af desse, som, ehuru de anse qvinnorna för ett slags underordnade enfaldiga varelser, dock bysa till deras uppfinningsgäfva ett mera obegränsadt förtroende än någonsin de varmaste beundrare af det qvinliga snillet.

Under måltiden läste vår doktor. Om aftnarne satt han inlåst i sin kammare, vid en god brasa och en klart lysande lampa. Hvar hans dotter dvaldes och hvad hon gjorde, derom bekymrade doktorn sig föga. Den frågan hade aldrig ens framställt sig för hans själ. Hans dotter hade lemnat barndomen och ungdomen bakom sig utan att han märkt det. Hon sysslade i huset som vanligt, rensade bort ogräset från trädgårdslanden, satt och funderade vid den tomma spiseln eller stoppade de vanliga gamla servietterna på sin vanliga plats i fönstret. Allt gick efter den gamla trallen.

I denna tillvaro förenade sig hela öfvergifvenheten af ett ensligt lif med alla svårigheterna af samlifvet. Det var en tillvaro full af enformighet, tvång, små förtretligheter och stor, oafbruten tråkighet.

Det finnes själar, som förkrossas af ett sådant lif — ömma finkänsliga själar, alltför tafatta till sjelfförsvär, genast färdiga att förlora allt intresse för sig sjelfva, och att gifva sin förtryckare rätt. Från sjelfbeklagelse öfvergå de till sjelfförakt. Från att ha varit ansedda som känslolösa blifva de det.

Andra förbittras, lifvet har uppträdt som deras förklarade fiende, och de ha antagit striden. Öfverallt spåra de veder sakare, och, så vidt de kunna, utöfva de efter godtycke sina missförstådda rättigheter. Efter att ha varit slafvar, bli de i sin ordning, så fort tillfälle yppas, tyranner. Offer i förstone, sluta de med att drag för drag återgifva sin förtryckares rol. Det är en af den onda principens påtagligaste och mest ohyggliga segrar.

Johanna tillhörde ingendera af de här nämnda typerna. Hon var begåfvad med ett rättskaffens sinne, det härdigaste nervsystem och det glädtigaste lynne.

Man är alltför benägen att glömma det faktum, att individualiteten spelar hufvudrolen i fråga om lycka. Ni skulle vara lycklig på min plats i lifvet? Välan! Ni måhända — men jag!?

Och sedermera fordrar sällheten en viss grad af energi.

Det tycks vara något mycket enkelt och simpelt det der, att vara lycklig. Men det är icke så; ej ens under de gynnsammaste lefnadsförhållanden. Lidandet är hvars och ens oundvikliga arfsrätt — lyckan vinnes blott genom eröfringens rätt. Dertill kommer, att inom sig slutna själar sällan äro starka, och lyckan hör de starka till. I grunden finnes den till blott för de enklaste menniskor, hvilka gå sin väg rätt fram utan att se sig alltför mycket omkring, hvarken till höger, till venster, eller tillbaka. Lyckan tillhör de glada själarne, de som fast föresatt sig att taga verlden och menniskorna från deras bästa sida.

Johanna var af detta slaget. Hon analyserade föga, men handlade så mycket mer. Sakförhållandena hade intet annat värde för henne än det omedelbara. Hon gick sällan tillbaka till orsakerna; hon tog icke in det gift som utsipprar ur den onda afsigten.

Hvarken fadrens hårdhet, hans stränga fordringar, hans uppenbara kärlekslöshet — ingenting af allt detta kondenserade sig någonsin tillräckligt i hennes tanke, för att der framställa bilden af den fullständige egoisten. Icke såsom hade hon brustit i insigt eller fattningsgåfva, men hon hade kommit hit i verlden med en orubblig föresats att vara lycklig — och hon blef det.

Hon var i besittning af detta mod, som företrädesvis tillhör bergsbon, och som kommer honom att outtröttligt strida mot en karg natur, för att afvinna sina magra fält en klen gröda. Bunden i slafveri såsom få, andades hon dock frihetens luft. Hennes tanke förblef okufvad; hennes karakter var sjelfständigheten personifierad; ord och åtbörd fria.

Mot sin kropp var hon hård. Nästan ständigt lidande behandlade hon sitt onda just så som fadren skulle hafva gjort. Johanna sjuk! Så gerna hade man kunnat inbilla doktorn att en automat led af migraine.

Johanna skulle ha dött heldre än att ha rådfrågat fa-

dren. Blotta tanken derpå föreföll henne så löjlig att den en gång kommit henne att gapskratta för sig sjelf.

En dag träffade hon en berömd läkare i närmaste stad. Han undersökte hennes helsoskick, gaf henne tre år högst att lefva och föreskref henne en trappists diet.

Johanna samtyckte till föreskriften, men vädjade till högre rätt med afseende på domen.

Lifvet lemnas dagligen utan saknad af varelser, hvilka det gifvit allt och hvilka med en skatt af ljufva minnen uppsväfva till de saligas boningar. Men den arbetare, som grafvit hela dagen utan att finna ett guldorn, han lemnar ogera den jord, som fuktats af hans anletes svett. Han gräfver och gräfver ännu — O! kalla honom ej bort förrän hans stund är slagen! —

Var det en känsla af denna art? — något af den sällsamma kärlek, med hvilken odlaren fäster sig vid den otacksamma torfvan? — något af den bistra glädje, hvarmed han helsar sin magra skörd? Allt nog, Johanna *ville* lefva och hon gjorde det.

Hennes utseende liknade hennes öde. Det var sträfft och, såsom man säger, illa hopkommet. Hon hade inga drag, ingen hy, inga former att tala om. Hon var grof och benig. Hennes ansigte skulle varit fränstötande, om det ej lyst af ett öfvervinneligt godt lynne. Hennes hufvudbonad utgjordes sedan tio år tillbaka af en förskräcklig gammal rynkhatt af färglöst siden, bucklad af år och ännu mer af dålig medfart. Rörlig som vindflöjeln i byn var den sällsamma hufvudbonaden den trognaste tolk af sin egarinnas vexlande sinnesrörelser; klädningen, närmast liknande en bonjour, hängde på hennes gängliga figur såsom på en klädhängare. Förgäfves hade man bemödat sig att något litet föryngra Johannas toilette; i tre tag hade hennes grofva muskulösa näfvar förstört hela grannlåten. Att gripa fatt i plagget, hissa det i höjden till betraktande, vända det ut och vända det in, böja det hit och draga det dit, sätta på det, taga af det igen, och sluta med att stoppa in det i skåpet, se der Johannas sätt att inviga en ny persedel.

Hon hade några få vänskapsförbindelser, som togo hela hennes hjerta i anspråk — vänner af det slag, som hålla en till godo just sådan man är, utan krus och komplimenter; i hvilkas närhet själen ofrivilligt öppnar sig, orden strömma till utan återhåll, dumheter sägas och återtagas och lynnet

ger sig fritt lopp. Vårt hem var en sådan tillflykt för Johanna.

Jag ser henne, när jag vill, skymta fram från gångstigen som ledde genom fruktträdgården, taga gården i några långa steg, klifva in och begifva sig vidare genom första öppna dörr, hvart som helst, hela huset igenom och ut i trädgården, tills hon slutligen slog sig ned i stora salen. Och sedan! O! hvad prat, hvilka tvära rörelser! och hvilka nya bucklor på den gamla rynkhatten!

Johannas gudsfruktan var af en något lagisk art, men återköpte med kärleksverk hvad som fattades i känslömhets. Johanna egde intet och hade ändå alltid något att ge. Hon låg alltid på lur, för att upptäcka något tillfälle att vara till tjänst. På denna enda punkt koncentrerades hela kraften af hennes verksamhet. Hennes tjänstfärdighet gränsade till tyranni — hennes godhet var nästan fruktansvärd. Läger man härtill de strängaste sparsamhetsvanor och en omutlig rättrådighet i omdömet, så är det lätt att föreställa sig arten af hennes uppträdande vid fattigbesöken i byn.

Med alla små egenheter var hon emellertid omtyckt såsom få; man var road till och med af hennes bannor, och att bli ond på henne föll aldrig någon in.

Doktors-mamsellen, såsom hon kallades i trakten, en titel öfver hvilken hon kände sig stolt, gick till storms på formligt krigsmanér mot alla den lättjefulla nödens fästen. Porten stöttes upp, den gråa hatten fick en knuff, tills den antog formen af en kask med öppet vizir, och snart var kriget i full gång. Med ett enda ögonkast hade hon sett, granskat och dömt allt. Ingen gryta undslapp hennes blick, ingen trasa, kastad under spiseln, förmådde gömma sig undan hennes granskande öga. Hon öppnade lådorna, ordnade dem under egarinnans bestörta ögon, grep qvasten och drog fram i ljuset alla gömda sopor, granskade mot dagern mannens skjortor i det hon stack ut fingrarne genom hålen, drog ut ur elden ett halfbrändt vedträd, som hon fann öfverflödigt, grep slutligen i flykten den minsta af ungarne och tvättade honom i en blink, allt detta med de tvärraste åtbörder, beledsagade af några få men bestämda ord. Sedan expeditionen sålunda var fullgjord, tömde vår doktorsmamsell sin stora korg på bordet. Barnen samlades om-

kring henne och skrattade med full hals vid anblicken af äppelhögen, i hvars midt fläskstycket och brödkakan uppstucko.

Men tänkte man få smörja sig efter behag — åh, hvad man bedragit sig! Johanna föreskref icke blott tillrednings-sättet, men quantiteten, dagen och stunden — allt med lika mycket klokhets som bestämdhet. Den som felade i disciplin blef utstruken ur Johannas lista. Att äta mellan måltiderna, att »snaska» — såsom hon kallade det — att äta bara för ro skull, det var ett brott som doktors-mamsellen, ehuru god hon var, aldrig förlät.

Jag kan ännu, när jag vill, höra henne med upprörd stämma berätta alla biomständigheter vid ett sådant attentat.

Men icke nog med att hon sjelf var ett original; allt, till och med växter och djur, fick i hennes närhet en egen-domlig karakter, ett sätt att vara, som man ej fann hos dem annorstädes.

Doktors-mamsellens kattor hade sina egna physionomier och sina egna seder och bruk, hennes hönor värpte dubbelt emot andras, hennes grönsaker hade en egen frodighet, hennes törnrosor voro fylligare, nejlikorna färgrikare, resedan mera doftande än annorstädes.

»Vemod» — »lefnadströtthet» voro ord utan betydelse för Johanna. Dessa själsstämningar voro på hennes tid ännu ej komna på modet, och dessutom skulle Johanna aldrig kunnat öfverlemna sig åt dem, helt enkelt af brist på tid.

Motvinden härdar starka sinnen; han drifver deras lifskraft till ett slags förtviflad verksamhet.

Vi nutidsmenniskor äro halfdöda redan i ungdomen. Vårt hjerta är uppfyllt af ett utsägligt vemod, och ledan vid lifvet har gripit oss redan vid de första stegen på vår bana.

Doktors-mamsellen deremot bar inom sig ett outtömligt mått af lifslust, tillräckligt både för henne sjelf och andra.

Hon hade föresatt sig att lefva lifvet så fullt, så friskt och rent, som det är ämnadt att lefvas, och vid blott anblicken af denna glada beslutsamhet kände sig äfven den mest lefnadströtte frestad att göra sammaledes.

Sålunda framlefde doktors-mamsellen år efter år, tills hela världen började anse henne för en gammal flicka. Sjelf hade hon alltid gjort det. Den gamle doktors kraften af-

togo och han hade tydligen ej lång tid qvar att gråla på sin trogna och muntra vårdarinna. Då inträffade en händelse i Johannas lif. Man kan nästan säga att det var den förste. Hon fick en friare, ett original som hon sjelf, en fremling i orten och sedan ett par år egare af det gamla herresätet i skogsdistriktet, der han legat gömd, likt björnen i sitt ide. Fyrkantiga axlar, fyrkantigt hufvud, fyrkantigt ansigte, små plirande ögon och en skog af grått hår — se der Johannas förste och ende beundrare.

Ni skulle ha sett hennes öfverraskning, hennes naiva stolthet, då hon begrep att det var i denna egenskap, han började slå sina slag kring doktorshuset.

Att ha en friare! Att få säga ja! Att bli gift! Att få säga: »min man!» Att komma under eget tak och få säga »hemma!» »hemma hos oss!» Det var en sällhet som Johanna aldrig drömt sig. Det otroliga inträffade likväl. Doktorn gick till sina fäder. Herresätet reparerades, brölloppet stod, hela trakten infann sig för att fira doktors-mamsellens hedersdag, och sjelf var hon, som vanligt, den gladaste af de glada.

Nu började en ny tid. Inga bannor, inga hårda ord, inga mörka blickar mera. I deras ställe vänlighet, godhet, till och med kärlek. Hvem hade kunnat tänka något sådant!

Men jemte denna lycka af högre art njöt Johanna i fullaste mått äfven af den lägre — denna, som man kunde kalla glädjen af den egna torfvan. Att gå ut tillsammans och se hur säden växer på åkrarne och gräset på ängarne, och förutsäga skördetiden; att deltaga i vården om ladugårdens tåliga, godmodiga befolkning, mäta den skummande mjölken, pressa osten i sina kar och bereda det läckra, skinnande smöret; att plantera och vattna och rensa och ympa och skörda i sin egen trädgård och dela med af dess öfverflöd; att slutligen få enväldig råda öfver kök och källare och öfva sin uppfinningsgäfv på de sällsammaste anrättningar. O! glädje öfver all beskrifning! Johanna skrattade mången gång af fröjd, tills det nästan såg ut som hade hon gråtit.

Sålunda förgingo åren. Det vore svårt att lefva ett mera enformigt lif, omöjligt att lefva ett mera förnöjsamt. Johanna tröttnade aldrig vid sin lycka. Hon kunde knappast se ett blommande äppleträd i trädgården, en fura i skogen

eller en sädesskyl på marken, utan att hembära Gud sin tacksamhet och mannen sin kärlek.

Då log mannen ett leende, stumt och hjertligt som »skinnstrumpans». För öfrigt var och förblef han ett original. Tyst och ändå meddelsam, satirisk, men icke elak, kunig i mångt och mycket, som blifvit tillfälligtvis instufvadt här och der i hans själs förrådsrum, utan inbördes sammanhang. Han läste allt och glömde intet. Grannarne skickade honom stora packor af tidningar och han studerade dem samvetsgrannt rad för rad, men kom derigenom alltid att lefva ett år efter sin tid. Här af ett slags retrospektivt åskådningssätt, egnadt att väcka filosofiska idéer, hvilka ock stundom under de långa höstqvällarne anförtroddes åt papperet, än i bunden, än i obunden form.

Men tiden skred allt längre framåt och lade slutligen sin hand tung öfver de gamla. Mannen fick ett slaganfall och hans ypperliga minne svek; ännu ett och hans tanke grumlades. Johanna vårdade honom med outtröttlig godlynthet och ömhet. Blott i hennes närhet tycktes han återfinna en skugga af sig sjelf. Ett matt löje krusade hans vissnade läppar, när han hörde hennes klingande skratt, och en skymt af själens slocknande ljus lyste i hans öga då det mötte hennes. Det var ännu en rest af lycka.

Snart bröts dock äfven hennes kraft. Då var allt slut. Dock nej. Ett återstod — tron. Hon kunde ännu bedja för honom, läsa för honom med osvikligt tålmod, tills han sade efter hennes ord såsom barnet efter modrens.

Hon gick först bort. Ett par dagar satt han orörlig, likasom bunden af smärtan. Sedan vankade han tröstlös omkring, lik en vilsekommen, som förgäfves söker hitta hem. Då fann han en dag Johannas bibel, vände några af dessa blad med sina skälvande händer, lät den slöa blicken irrat efter raderna, såg upp med ett ångestfullt spörjande uttryck då han ingenting begrep, och började på nytt. Slutligen kom han till ett af de stycken, Johanna så ofta och så outtröttligt upprepat för honom. Då lyste i det bristande ögat en stråle af ljus:

»Jag är vägen, sanningen och lifvet.»

Den gamle kom aldrig längre. Han hade funnit vägen, han hade hittat hem.

»Men detta är ju ingen tafla, knappast ett utkast! Hvar-till gagnar den då? Hvad lär oss en glad själ? Hvar är dess moral?»

Ja! käre läsare! Hittar du den ej sjelf, så uppsök den hos den älskliga målarinnan, hvars skildring här blifvit i förminskad skala återgifven af *Esselde**).

XXXVI. DEN PRAKTISKA HUSHÅLLSSKOLAN I GÖTHEBORG.

Denna af oss redan en gång omnämnda skola har, att dömma af styrelsens nyligen meddelade redogörelse, blifvit på ett mycket ändamålsenligt sätt anordnad och ger godt hopp om sig att blifva en god ledningsanstalt för tjennor. — Lärjungarnas antal är 25, valda bland de flickor som vid utgången ur folkskolans högsta klass haft bästa vitsord om sig. Undervisningskursen är tvåårig, under hvilken tid lärjungarna äfven skola vara inom anstalten hysta, födda och klädda. Undervisningsämnena äro hufvudsakligast *tvätt* med allt hvad dertill hör, *matlagning* och *bakning*, och har man, för att bereda ett tillräckligt öfningsfält i dessa sysslor, med anstalten förenat en större spisningslokal och brödförsäljning, hvarjemte tvätt emottages för betalning. Genom denna anordning har ock en ej obetydlig inkomst tillfallit skolan. Äfven erhålla lärjungarna en timmes daglig undervisning i skolämnen. Till vår förvåning ha vi deremot ej funnit någon uppgift om undervisning i sömnad, vare sig linnesöm eller klädsöm, hvilket dock, äfvensom skicklighet i stoppning och lagning, är af så stor vikt för en tjenninna. Utom föreståndarinnan äro trenne lärarinnor anställda för att leda arbetet. Under de första åren har anstalten naturligtvis fordrat större penningeuppoffringar af den deltagande människovännen, än som för framtiden bli nödiga. Dock lärer, enligt uppgjort kostnadsförslag, utgifterna för följande år komma att öfverstiga inkomsterna med omkring 8000 rdr årligen, hvilken brist man föreslagit att betäcka dels genom en lärjungarna ålagd afgift af 100 rdr årligen, dels genom ett tillskott af Sparbanken till samma belopp, som hittills kommit anstalten till del.

*) Se Mad. Gasparins Vesper. IX. Philemon et Baucis.

I alla händelser behöfver man ej befara, att i ett samhälle med så utvecklade allmän anda som Götteborgs, en dylik skola ej skall komma att fortfarande uppehållas, för att småningom verka allt det goda, som dess stiftare med densamma åsyftat. L—d.

XXXVII. ÖPPEN TALAN.

Genmäle af L—l—, med anledning af artikeln «Om vårt tjenstefolk».

Med all aktning för andras mening, må det tillåtas yttra en olika åsigt, angående den artikel om »Tjenstfolks bemötande», som stod införd uti tidskriftens sista häfte af 8:de årgången. Utan tvifvel är denna uppsats ganska välment, men öfverdrifven, och troligen till föga nytta å någondera sidan.

Under vanliga förhållanden och då man i allmänhet icke har råd att hålla flera tjenare än som oundgängligen behöfves för sysslorna, så vet jag icke när tid skulle tagas till allt detta sällskapande. Dessutom torde det vara ganska få matmödrar, som besitta den sällsynta gåfvan att göra sig begriplig, om man började tala med vårt tjenstfolk uti af dem aldrig förr hörda ämnen. För att njuta af eller förbättras af theatern eller annan skön konst, fordras icke så ringa förkunskaper, utom ett öppet sinne för allt skönt och godt, hvilket beklagligen är långt ifrån att vara vanligt. Säkerligen är det mångas erfarenhet i afseende på tjenstefolk, att det ej bär sig i längden att vara på jemnlikhetsfot. Det är vår ovilkorliga skyldighet att bemöta dem vänligt och väl, hafva intresse för deras intressen, så ekonomiska som moraliska, och aldrig förbise att vi alla äro tjenare af samma Herre. Men jag tror dock, med afseende på vår ställning till hvarandra här i lifvet och ömsesidig trefnad, bäst är, visa förtroende utan förtrolighet, välvilja utan kamratskap.

L—l—
